

Considerationen van eenige rechts-geleeren, over seeckere vragen ende gevallen, nopende de forme van de beroepinge eens predikants, by het collegium qualificatum van de stad Middelburgh in Zeelandt gedaen : by welcke de wettelijckheydt der proceduren des classis van Walcheren in de selve gehouden, conform de kercken-ordre en gewoonten in de provincie van Zeelandt gebruyckelijck, na reden en rechten wjtloopich wordt gededuceert en gejustificeert

<https://hdl.handle.net/1874/21236>

g
CONSIDERATIEN

WB 840

Van eenige

RECHTS-GELEERDE,

Over seeckere Vragen ende Gevallen,

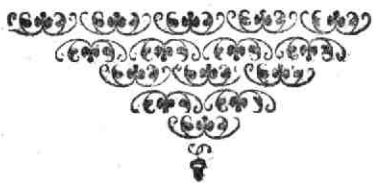
Nopende de forme van de beroepinghe eenes

PREDIKANTS,

Door het Collegium Qualificatum der Stede
Middelburgh in Zeelandt gedaen:

By welcke de wettelijckheydt der pro-
ceduren des Classis van Walcheren in de selve gehouden,
conform de Kercken-ordre en gewoonten in de
Provincie van Zeelandt gebruyckelijck, na
reden en rechten wijtloopich wordt
gededucceert en gejustificeert.

*Met approbatie vande Heeren Professores
Juris in de Universiteyt van* UTRECHT.

IN 's GRAVEN-HAGE,

By LEENDERT SCHELTUS, Boeck-verkooper in de
Veene-stract, in de History-Schryver. Anno 1676.

APPROBATIOE.

GEsien by ons ondergeschreve Professores Juris in de Academie van Utrecht, dit by *Leendert Scheltus* gedruckte Exemplaer, inhoudende de *Consideratien van eenige Rechts geleerde, op seeckere Vragen ende Gevallen nopende de forme van de Beroepinge eenes Predicants, &c.* mitsgaders specialijk verfocht zijnde, dat wy ons advisende sentiment souden willen uyttten, over de respectieve Deductien van Rechten, ordentelijk op de selve Vragen, tot seven in getal, daer by geallegeert ende in 't breede voor gestelt; Soo is 't, dat wy na voorgaende lecturen ende examinatie van het ghemelte Exemplaer, sustineren (gepræsupponeert alle het geene *in facto* bestaende daer in wordt aengetogen conform de waerheyt te zijn) de voorschreve Rechten *in bonâ causâ*, wel, ende ter materie dienstich, te zijn geapliceert. Adviseren over sulcx (*salvo aliorum judicio*) in voegen als alreede by het voorsz Exemplaer in de consideratien op yeder der respectieve Vragen is gedaen.

Was onderteekent,

Cyprianns Regneri   *Johan Voet.*   *L. vande Poll.*
van Oesterga.

Verscheydene Vragen ende Geval-

len , bysonder nopende de forme der beroepinge van een Predicant , door het Collegium qualificatum van een Stadt of Plaets in Zeelandt gedaen , aen de ondergeschreve voorgestelt , om daer op te hebben hare Consideraticn ende Advys.

I.

A *ls by een Collegium qualificatum , tot het beroepen van een Predicant vergadert , een groot getal Predicanten is genomineert , om uyt het selve een kleyn der te maecken , en dan tot de verkiesinge selfs te komen ; ende als sommige Leden van het selve Collegium qualificatum , om redenen protesteren tegen eenige van de Personen , die met meerderheydt van stemmen , van het groot op het kleyn worden ghebracht , of soodanigen protest als dan wel en tydelick word geinterjecteert ; dan of het selve had moeten geschieden , eer men tot het kleyn getal gekomen was ; ende dat derhalven het protest naderhandt ingebracht , geheel ontydigh , informeel , nul en krachteloos is , en daerom , niet tegenstaende het versoeck en instantie der Protestanten , oock niet behoort aengeteekent te worden ?*

I I.

Als een Predicant door het Collegium qualificatum , van eenige Stadt of Plaetse in Zeelandt is verkoren , en de selve verkiesinge in de Classis wordt ingebracht ; of dan de Classis aldaer ex potestate suæ jurisdictionis vel quasi recht en macht heeft de selve beroeping om redenen t'approberen , of te improberen , dan of de Classis alleenlick bevoeght is , om het selve Collegium qualificatum simpeljck te dienen van haer advis ?

I I I.

En in cas dat jae de Classis het voorsz recht en de macht van approbatie en improbatie heeft , of het selve alleen te verstaen is ten aensien van de forme der beroepinge , en de wettelickhey of onwettelickhey der proceduren in de selve gehouden ; dan of'er noch meer

A

ande-

2   *Consideratien over verscheydene Vragen en Gevallen ,
andere redenen zijn, genomen van de leere, het leven, humeur, gaven,
&c. van den beroepene, of van de constitutie der Kercke, om welke
de Classis het beroep soude mogen en moeten improberen ?*

I V.

*Of het Classis een beroep geimprobeert hebbende, genootsaecht is
aen het Collegium qualificatum altydts redenen van hare improbatie
te geven ; en in cas van jae, by aldien het Collegium qualificatum
de selve redenen niet waerachtigh, of wettigh quam te oordeelen ; of
in sulcken geval het voorsz Collegium qualificatum sich soude moeten
adresseren en appelleren aen een Cætus of Synodus van de selve Pro-
vincie, dan of het selfs bevoeght is over de gegevene redenen,
als Rechter te oordeelen, ten minsten op de selve beroepinghe, met
voor-by-gaen van de Classis en Synodus, de approbatie van de Ma-
gistraet der Plaetse, daer de verkiesingh geschiet is, te versoecken,
en alsoo met de bevestingh voort te gaen ?*

V.

*En in cas dat, jae het Collegium qualificatum in sulcken gheval
genootsaecht soude zijn te appelleren aen een Synodus, of dan het
selve Synodus over de voorsz saecke evenwel noch als Rechter soude
konnen oordeelen, niet tegenstaende eenige, of alle de Classen, wyt
welcke de voorsz Synodus bestaat, haer oordeelen gevoelen dien-aen-
gaende (alvooren aen het selve was geappelleert) ten deelen niet
mysterlick hadde geopenbaert en geuyt ?*

V I.

*In alken gevalle als de Heeren Staten van de selve Provincie (ver-
staen hebbende de differenten en verschillen hier over tusschen de Clas-
sis, en het Collegium qualificatum respectieve geresen) gheoordeelt
mochten hebben, dat de afdoeningh van de voorsz differenten sou-
den behooren gerenvoyeert te worden aen een Synodus ; En als oock
den Heere Stadhouders van de selve Provincie in die qualiteyt, door
ernstige en iterative Brieven den voortgangh der beroepinghe en beve-
stigingh der beroepene mochte hebben gemterdiceert, en geordonneert
dat alles soude blyven in sijn geheel, tot dat of by de Synodus, of
by de Heeren Staten, of den Heere Stadhouders, anders soude zijn
gedisponeert ; of niet het Collegium qualificatum in al sulcken geval
het*

het oordeel van hoogh-gemelte Heeren Staten, als oock de interdictie van hoogh-ghemelte Heere Stadhouder, in allen deelen behoorden te respecteren, te gehoorsamen, en dien-volgende den voortgangh der bevestingh uyt te stellen tot nader Politicque of Kerckelycke Ordre van hooger hand; dan of het selve Collegium qualificatum, tegen de algemeyne en bysondere Kercken-ordeninge van Zeelandt en de andere Provincien; tegen de constante practijc en gewoonte van overtachtigh jaren in de Kercken van Zeelandt gebruyckelick; tegen het protest van de meeste Predicanten, sommige Ouderlingen en Diaconen, en in weerwil van een goet deel der Gemeeynten; tegen d'expresse improbatie van het eene, ende het gevoelen van de drie andere Classen van Zeelandt; tegen het oordeel van de hoogh-ghemelte Heeren Staten, en tegen de precise en meermael gedane interdictie van den hoogh-gemelten Heere Stadhouder; nochtans bevoeght is, op approbatie van de Magistraet der selver Stede, met de bevestingh de facto voort te gaen?

V I I.

Of het beroep in voegen voorsz geschiet, en de bevestigingh daer op gevolght zijnde, niet verstaen moeten werden ipso jure, nul en van geener waerden te zyn.

GEsien by de ondergeschrevene de bovenstaende Vragen en Gevallen, met de Stucken en Documenten daer toe specterende, zyn de selve op de *Eerste Vrage* (onder correctie) van advis; Dat een protest tegen de nominatie of electie van een seecker Persoon tot Predicant, oock dan noch tydigh is, wanneer den selven van het grooter tot het kleyder getal gebracht is, of staet te worden; Alsoo d'interjectie van een protest, ten tyde van het eerste en grootste getal, somtijts ommogelick, meestendeel ondienstigh en noyt nootfaeckelick is.

Somtijds is het ommogelick, om dat veele van die Personen, welke op het groot ghetal ghebracht worden, aen sommige van de Leden der Consistorie dickmael onbekent zyn; na welke men oock van wegen hare meenichte beswaerlijck kan vernemen.

Het is oock *meestendeel ondienstigh*; want om dat uyt het groote getal maer een Persoon verkooren staet te worden; en men als dan noch onseecker is, op wien de verkiesinge eygentlijck sal vallen, soude het van een gevaerlijck en schadelijck gevolgh zyn, als dan te moeten, of anders

4 *Consideratien over verscheydene Vragen en Gevallen ,*

noyt te mogen protesteren ; want soo soude men dickmael (om by tydts in de weer te zyn) niet alleen ten opzicht van een , maer mogelijk tegen meer andere , in oppositie moeten komen , en van yder sufficiente redenen geven , dat niet min moeyelijck als hatelijck is ; waer toe men niet behoort te komen , als door een onvermydelijcke noodtsaeckelijckheydt ; *fama enim alterius , praesertim persona publica parcendum est , cuius iactura , quam oculorum gravior est arg. l. 8. C. de decur.* Sulcks men op soo een wyse dickmael sonder eenighe noodtsaeckelijckheydt of nuttigheydt tot laste van yemandts leere , leven , humeur , en gaven yets soude moeten inbrengen , dat van andere mogelijk noyt geweten , of al vergeten , ten minsten niet soo ruchtbaer , noch aenstotelijck was ; en alsoo den dienst van die Persoon in andere plaetsen gheheel onnut en vruchteloos maecten ; Want of men schoon somtyts wettige reden kan hebben , waerom ymant in dese of gene plaetse niet beroepen behoorde te worden , soo soude nogtans sijn Persoon elders aengenaem , en sijn dienst aldaer stichtelijck konnen zyn , gelijk dat blijkt in het verplaetsen der Predikanten.

Doch in allen gevalle is soo vroegen protest noyt absoluyt *noodtsaeckelijck* ; want het selve dient eygentlijck niet om een ander hatelijck en verdaght te maecten ; dat men eerst en meest doet door oertyugende redenen en inductien ; Doch als die geen ingangh vinden by de andere Leden van het selve Collegie , dan protesteert men eyndelijck om haer een dieper indruck te geven van hare quade en verkeerde proceduyren , om sijn eygen gemoet te ontlasten , en sich selven van dat alles voor de Wereldt te luyveren : *Nam in rebus , quae sunt à pluribus , ut ab omnibus , majoris partis consensus sufficit. arg. l. 19. ff. ad munic. ideoque refertur ad universos , quod publice fit per majorem partem l. 160 §. 1. ff. de R. I.* En daerom als een Lidt van de Kercken-raedt merckt dat de verkiesing wel mochte vallen op een Persoon , welckers dienst hy in die Kerck aenstotelijck , immers niet stichtelijck oordeelt , en vresende dat sulcks oock op sijn reeckeningh geset soude worden , als hadt hy sijn stem mede daer toe gegeven ; soo betuyght hy opentlijck geen part of deel daer aen te willen hebben ; maer vry te zyn van alle onheylen , die daer uyt mochten komen te ontstaen ; 't welck voor de effectieve verkiesinge (*imo si fiat in continenti , ac instanti*) oock even na de verkiesinge tydts genoegh is.

Het protest in voegen voorfsz tydelijck geinterjesteert zynde , staet het den Protestant vry te versoecken , dat het selve tot syner ontlastingh ter ceuwiger gedachtenisse sal aengeteyckent worden ; gelijk hy oock bevoeght is het selve protest , met byvoeginghe vande redenen die hem daer toe bewogen hebben , in de Classis schriftelijck in te leveren , op dat de Classis in het approberen of improberen van het selve beroep na ghelangh van saecken hare reflectie daer op mochte nemen.

Twee.

Tweede Vrage.

Als een Predikant door het Collegium qualificatum van eenige Stadt of Plaetse in Zeelandt is verkoren, en de selve verkiefsinge in de Classis wort ingebracht, of dan de Classis aldaer ex potestate sua juridict: vel quali recht en macht heeft, de selve beroepingh om redenen te approberen of te improberen, dan of de Classis alleenlick bevoeght is, om het selve Collegium qualificatum simpeltyck te dienen van haer advis?

Op de tweede Vrage, zyn de Ondergeschreyene (*salvo meliorum judicio*) van gevoelen; dat ja de Classis *ex potestate sua jurisdictionis* recht en macht heeft, om een beroepingh, gedaen door het Collegium qualificatum van een Stadt of Plaets in de Provintie van Zeelandt, om redenen t'approberen of t'improberen, tot soo verre dat de selve approbatic of improbatic gehouden moet worden voor een decreet en decisoir arrest.

Eerstelijck, om de natuyrlycke constitutie van de Kerckelycke Regeringhe in 't gemeyn, tot nodige onderhoudinge van ordre en eendraght, en weeringe van dwalinge en ergenis; om te betoonen des selfs nuttigheyt.

Ten tweeden, uyt den inhoudt van de gearresteerde Kercken ordre en gheapprobeerde Synodale Resolutie van Zeelandt, en meer andere Provintien in 't bysonder, tot bewijs van des selfs nootsaeckelijckheyt.

Ten derden, uyt kracht van de denghdelycke possessie en oude gewoonte over de tachtigh jaren herwaerts in de Zeeuwfche Kercken en Classen vervolgens onderhouden, om te betoonen dat het altoos soo geweest is, en daerom oock noch soo behoort te blyven.

Ten vierden, uyt de eygen erkentenis en gerechtelycke confessie van het Collegium qualificatum van Middelburgh, tusschen welke en de Classis van Walcheren dese questie is voorgevallen; tot een argument dat in allen gevalle het voorichreve Collegium de Classis sulcks niet en kan dispute-
ren.

En om dat dit wel het bysonderste point is, uyt welck de oplossingen van de volgende Vragen voornamentlijck vloeyen; soo sullen de Ondergeschreyene de selve middelen, na reden en rechten, wat nader adstruc-
ren.

En beginnende met het eerste, soo wordt in desen ghepraesupponeert, datter behalven de *Borgerlycke*, oock is een *Kerckelycke Regeringhe*, *alias politica & potestas Ecclesiastica*; ghelijck sulcks met nevens gaende Vertoogh van hare noot saeckelijckheydt en nuttigheydt onder anderen in het lan-

6 *Consideratien over verscheydene Vragen en Gewallen,*

ge en breede bewesen wordt by de *Heer Voetius* *zal. ged. polit. Eccles. part 3 lib. 4. tract. cap. 1. & 2. sed an potestas Ecclesiastica civili sit subordinata an coor- dinata; an dependens: hoe verre de selve sich uytstrekt, en in hoe veel ge- vallen de eene van de andere verscheelt, achten de Ondergeschrevenen on- nodigh alhier te bepalen; alsoo het selve kan nagesien worden by den sel- ven Heer Voetius politic. Eccles. part. 3. lib. 4. part. 1. cap. 3. 4. 5. 6. Triglan- dius &c. en by meer andere, die ex professo daer over hebben gheschre- ven.*

Alleenlijk komt hier in consideratie, tot beter verstandt van het vol- gende, den aerdt en eygenschap van dese voorschreve Kerckelijcke Re- gheringe; die hoe wel sy niet en bestaet in een eygentlijk genaemden heerschappye, en opper-hoofdigheydt, gewapent met het swaerdt der bescherminge en der wrake, ghelijck de Borgelijcke *Rom. 13. v. 1. 2. 3. 4. &c. 1 Pet. 2. v. 12. 14.* maer alleen heeft een geestelijck bedienen- de en opfiende macht *1 Pet. 5. v. 1. 2. 3. quasi iurisdictione mandata, & mu- tuata sine Imperio*; soo moeten nogtans de onderhoorighe Leden van de Kerck de selve macht onderworpen zyn, *Heb. 13. v. 17. Philem: v. 8.* doch alleen in Kerckelijcke saecken *maxima in hominibus sunt dona Dei sacerdotum, & Imperium, illud divinis ministrat, hoc humanis pascidet. Novell. 6. in princ.*

En op dat alles tot weeringe van dwalingen en ergernissen ordentelijk en eendrachtelijk gheschiede; zyn de gesamentlijke Leeraren en Op- fienders van de naburige Gemeeynten (die nevens de Ouderlingen in het regeren, en de Diakonen in het ontfangen en uytdeylen der Aelmoessen de bysondere forge en opficht over de Kerck is aenbevoelen) bevoeght in hare wettige Vergaderingen uyt Godts heylige Woordt op te stellen algemeyne grondt-regulen van leere en leven; te beramen een statelijcke en sichtighe wyse in het oeffenen van den openbaren Godts-dienst; te bestellen een bequame ordre in het verkiesen der Leeraers, en voorts alles te besluyten wat tot de meeste stichtinge en welstandt van de Kerck dienstigh is, *belyd. des geloofs art. 30. 31. 32.*

Alle het welcke zyn Kerckelijcke saecken, die oock van de tyden der Apostelen af, tot nu toe by Kerckelijcke Vergaderinge zyn besteldt, be- houdens nochtans de politicque autoriteyt en approbatie; want dewyl de Christelijcke Overheden zyn Beschermheeren en Voorstanders van de Kerck, zyn sy amptshalven oock bevoeght, de eens aengenome leere en vast gestelde Kercken ordre te doen onderhouden; en daer en teghen alle ketterye en disordre uyt de Kerck te bannen, *Belyd. des Geloofs art.*

Welcke politicque autoriteyt en approbatie dan noch niet altydt in en om haer felven (want anders waren oock alle Ecclesiastique ordres, onder gelovige Overheden ingestelt, nul en van gener waerde) maer bysonder ter uytvoeringe tegen wederspannige nootdtaeckelijck is; gelijk sulcks ten respecte van het *Synod. Nat.* in den jare 1581. tot *Middelburgh* gehouden, met nadruck aengeteeckent wordt van den vermaerden *Historic-Schryver Hoofst* in sijn 17 *Boeck pag. 767.*

Noch een doorluchtigh exempel hebben wy in de *algemeyne Kercken ordre anno 1619* (na het scheidten van het *famense Synode Nationael* in den jare 1618. gehouden tot *Dordrechts* by de ghesamentlijcke Gedeputeerden van de *Nederlandsche Kercken* beraemt; welcke nochtans (om de verscheydenheydt der Kerckelijcke wetten en gewoonten) in alle poincten en plaetsen van ons Landt *communi usu* niet is gerecipieert, nochte oock by den Straet gearresteert; als alleen in *Utrecht* en in *Gelderlandt* onder sekere clausulen; hebbende eenige van de andere *Provintien*, en bysonder *Zeelandt* en *Vrieslandt* in sommige ghevalen (voornamentlijck in het beroepen van *Predikanten*) haer eygen *Kercken-ordre* en gewoonten, daer sy haer na moeten reguleren; behalven dat sy in voorvallen in den hare niet gedecideert, volgen de voorz beraemde *Kercken-ordening* van den jare 1619.

En al hoe wel die in *Hollandt* (om redenen boven verhaeldt) by de *Heeren Staten* oock niet en is gearresteert; soo wordt de selve nochtans in meest alle de *Kercken* van de selve *Provintie* preciselijck onderhouden, foodanigh dat na des selfs inhoudt alle *Kerckelijcke saecken* worden verhandeldt, en tegen de *Overtreders* van dien *Kerckelijck* geprocedeert; En in cas van oppositie en wederspannigheydt worden de *Overheden* versocht, de *Kercken* de behulpfame handt te bieden, en des selfs proceduren door haer macht en autoriteyt ter executie te stellen.

Het voornaemste poinct nu van dese *Kerckelijcke Regeringh* (daer in alle de *Nederlandsche Gereformeerde Kercken* accorderen, en dat haer oock tot noch toe soo eendrachtelijck heeft doen blyven by hare eens aengenome leere, en algemeyne en bysondere *Kercken-ordeninghe* tot voorkomingh van ketterye, disordre en tweedracht) bestaet bysonder in de welgeschickte subordinatione en onderlinghe onderhoorigheydt, niet van *Personen* (alsoo onder de *Opfinders* van de *Gereformeerde Kercken* van *Nederlandt* geen personele superioriteyt of opper-hoofdigheydt plaets heeft) maer van *Kerckelijcke Vergaderingen*, sulcks dat gelijk de *Leden* van bysondere *Gemeynten* staen onder hare *Kercken-raden*, soo oock de *Kercken-raden* onder de *Classis*, de *Classis* onder de *Provinciale Synode*, en de *Provinciale* onder de *Nationale Kercken-ordre* *Mediob. 159 t.*

8 *Consideratien over verscheydene Vragen en Gevallen,*

art. 32. Kercken-ord. Dorth, 1619. art. 36. foodanigh dat yder Collegie by hem selven een bepaelde maght heeft over bysondere Perfoonen en saecken te oordeelen ; welck oordeel dan noch *praesertim in casu & causa contentiosa* de kracht heeft van een vonnis, of een decreet, *ex potestate jurisdictionis vel quasi* ; van, welckers nakominghe een onderhoorigh Lidt sigh selven *suo arbitrio & propria autoritate* niet en kan dispenferen, maer moet sigh in gheval van beswaernis adresseren aen een hoogher Kerckelijcke Vergaderinge , behoudens dat de selve hooger Vergaderinge somtijdts, oock in cas van versuym of exces by de lager Vergaderinge ghepleeght, *ex officio absque ulla provocatione* van eenighe misbruycken kennis vermagh te nemen, om daer tegen de noodighe ordres te stellen ; want het meer als eens gebeurt is , dat in dese of gene Gemeynthe, dwalinge, disordre en andere groote ergernissen de overhandt gekregen hebben , om dat de selve door de verdeeltheydt, ofte machteloosheydt, ofte eenige andere quade constitutie van de Kercken-raedt niet ghestuyt, jae oock wel gheslijft zyn ; waerom het de plicht is van Classen en Synoden, daer inne door haer autoriteyt by tydts te voorsien, bysonder als die saecken *per modum & medium approbationis, petitionis, aut provocationis* aen haer komen, gelijk onder anderen wel bysonder de beroepingen der Predicanten.

Hierom is inde oude Christen-Kercke de verkiesing en bevestingh der Bisschoppen, geschiet door de Bisschoppen der omleggende Plaetsen, of door de Synodus ; ghelijck oock noch hedendaeghs door de Classis in Plaetsen (als in de *Meyerye van den Bosch* en elders) daer de Gemeynthen niet bequaem genoegh geoordeelt worden, om de beroepinghe selfs te doen.

En of schoon de verkiesinge onder ons ordinair ghedaen wort van de Gemeynthe (als die de selve oock eyghentlick toekomt) of van de Kercken-raedt (als representerende de selve) met kennis en approbatie van de Magistraet (daer de selve niet mede over de verkiesingh plach te sitten) soo heeft nochtans de Classis of de nabuyrige Ministers, alvorens met de bevestingh wierdt voortgegaen, altoos gehadt het recht van approbatie ende goet-keuringh ; 't welck tot onderhoudingh van ordre ende eendracht, en tot weering van alle dwalingh en ergernis, voor al nootsaekelick is.

Want in gevalle de Kercken-raedt door behoorlijke middelen verkooren heeft een bequaem en stichtelick Predicant, en sulcks de Classis oock komt te blycken, soo bekrachtight sy de selve verkiesingh, installeert den verkoorene in synen dienst, en erkent hem alsoo voor een waerdigh Lidt harer Vergaderinge. *Adco ut electio & vocatio Ministri sit penes Ecclesiam,*

fiam, ordinatio autem institutio vel confirmatio penes Classis aut Synodum. Dog indien de Kerckenraed sig in de Perioon of proceduren der beroepene, wets of onwetens mogte hebben vergift (dat meermael gebeurt) is het de plicht van de Classis, de selve na naerstigh onderfoeck te annulleren ofte te improberen. Soo dat de verkiesingh door de Kercken-raedt wel ofte qualijk geschiet zynde, en daer op volgende de voorzichtige approbatie of improbatie des Classis; de Gemeynthe by haer natuurlijke vryheydt, de Classis by haer noodige autoriteyt, bewaert, en alsoo alle disordre ende tweedracht, uyt Kerck en Classis geweert wordt.

Sulcks dat het dan seer ongerijmt is te willen seggen, dat door de voorschreve approbatie en improbatie een ondraeghlijcke heerschappye in de Kerck ingevoert, des selfs vrede gestoort, de vryheydt van hare verkiesingh benomen, ende de voorname kracht daer van indirectelick aen de Classis gegeven soude worden; als die den verkoornen (hoe geleert oock en Godsaligh hy mochte zyn) naer haer welgevallen altydt soude kunnen improberen; mogelick uyt insicht van liever yemandt uyt den haren tot die plaets ghevordert te sien; Daer men met meerder recht by manier van retorsie kan seggen; dat sonder de noodighe approbatie des Classis, slechts het grootste ghedeelte van een Kercken-raedt in weerwil van het ander deel, en van veele onder de Gemeynthe, tegen de improbatie van Classis en Synodus een Man, hoe ergerlick oock van leer en leven, hoe ongeleert en onbegaeft hy mochte zyn, soude kunnen beroepen en bevestigen, mogelick uyt quade insichten, of eygen interesten van eenighe weynige die sich het bewindt der Kercke in haer privé bestaen aen te matigen, en haer te ontslaen van alle plichten van gehoorsaemheydt, die sy aen haer Kerckelijcke Vergaderinghen schuldigh zyn; Verbreeckende alsoo alle banden van ordre en eendragt. Soo dat *eo casu* niet uyt de wettighe approbatie des Classis, maer uyt de vrye electie van een Gemeynthe of Kercken-raedt veel schadelijcke vruchten en gevolgen te vreesen zyn: Want de Classis pretendeert het recht van approbatie en improbatie, niet anders, als om wichtige redenen, die sy dan noch (des noot zynde) genegen en genoodtsaeckt is voor een hooger Kerckelijcke Vergaderinghe te brenghen, om sich dien-aengaende des selfs oordeel te onderwerpen. Maer als elcke Kerck of Kercken-raedt bevoeght is, het advis en oordeel des Classis over een gedane beroepinghe na haer goet vinden aen te nemen, of te verwerpen, soo wort de selve daer door in effecte independent, en kan sonder onderscheyt een Predicant verkiesen naer haer welgevallen.

Hier by komt noch, dat alsoo den beroepene uyt hoofde van sijn Kerck moet komen sitten in de Classis, soo kan hy daer toe niet werden gheadmitteert, indien alle of de meeste Leden hem voor haren Broeder niet

willen of kunnen erkennen : Tot voorbeeldt maer de Burgerlijke Regering van ons Landt : Een Regent van een Stadt ter Vergaderinge van de Heeren Staten gedeputeert, soude in de selve geen Sessie vermogen te nemen, indien de hoogh-gemelte Heeren Staten om gewichtige redenen hem daer toe niet wilden admitteren; staende in cas van contradictie het oordeel over de selve redenen aen niemandt nader als den Staet selfs.

Exemplen van andere Provinciale of generale Collegien, zyn in defen soo seer niet applicabel, want de Provinciale Collegien staen immediatlick onder de Heeren Staten van de selve Provincie, ghelijck de Kercken onder de Classis.

In de generale Collegien, zyn de Gecommitteerden van elcke Provincie den anderen niet onderhoorigh, alsoo weynigh als d'eenne Classis de andere in een Synodus. Evenwel plegen de Heeren Principalen selden yemandt *pro auctoritate* in de selve Collegien in weerwil van de andere Leden te stellen, om niet door die gedwonge gemeynschap occasie tot verwyderinge te geven. *Cum societas quodammodo jus fraternitatis in se habeat l. 63. ff. pro socio. que inter invitos locum non habet. l. 65. §. 11. cod.* Heeft dan dit plaets in het Burgerlijke, waerom oock niet in het Kerckelijke, daer dit immers soo nauw, jae nauwer luyftert als ergens, zynde de Kerck en Classis, eygentlick een Vergaderinge der Broederen, alle Leden van een en het selve Lichaem. *1 Cor. 12. vers. 12. 13. en 25. &c.* De Politie kan dickmael door hare dreygende en dwingende macht, onder de hare ordre en eendracht doen onderhouden, maer de weerloose Kerck, welckers handen niet gewapent zyn, moet nootsaekelick d'ordre door d'eendracht, en d'eendracht door de ordre bevestigen en bevorderen.

Aldus dan getoont zynde, dat de *natuurlijke constitutie van de Kerckelijke Regeringe in 't gemeyn*, mede-brenghet, dat de approbatie en improbatie des Classis over een ghedane beroepinghe seer nut en dienstigh is. Soo volghet nu te bewylen, dat volgens de bysondere Kercken - Ordeninge van de Provincie van Zeelandt, de selve approbatie oock nootsaekelick is; Want gelijk de Ingezetenen van elcke Provincie, onderworpen zyn de wetten en beveelen van de Heeren Staten van den selven Lande, als van hare Hooge ende Wettige Overigheydt, soo moeten oock de Kercken van elcke Provincie sig niet alleen na de algemeyne, maer oock na bysondere Kercken-ordeningen by de Provinciale Synoden opgestelt, reguleren; behoudens, dat tusschen de Kercken van de respectieve Provincien grooter over-een-komst ende gelijkmatigheyt is van wetten en gewoonten, als tusschen de Steden en Leden van dien in het Burgerlijke.

Om nu het geen voor handen is des te beter te verstaen, dient in defen voor al wel gelet op de bysondere manier van beroeping, in Zeelandt gebruyckelick.

Want

Want in de selve Provincie (foo wel in de Steden als ten platten Lande) door de doot of vertreck, een Predicants-plaets komende te vaceren, foo addresseren de Gedeputeerden van de Kercken-raed dier-plaets, haer aen het onderhoorige Classis; en het afsterven of het vertreck van haren Predicant aldaer bekent gemaect hebbende; versoeken sy hand-openingh en autorisatie van het Classis, om tot de beroeping van een ander Predicant te treden; Welck haer by de Classis toegestaen zynde, foo versoekt de Kercken-raedt (bestaende uyt Predicanten, Ouderlingen en Diaconen) aen de Magistraet, dat het haer believe eenighe uyt den haren (wesende Lidmaten van de selve Gemeente) te deputeren, om nevens de Kercken-raedt een nieuw beroep te doen. Welcke Vergaderinge aldus t'samen-gevoeght uyt Gedeputeerden van de Magistraet, en de geheele Kercken-raedt, naderhandt genoemt is een Collegium qualificatum, om dat het tot het beroepen van een Predicant is ghemachtight en gequalificeert, sonder eenighe Politicque approbatie, ter oorsaecke dat de Magistraet dier Plaets door hare Gedeputeerden, oock haer stemmen tot de verkiesinghe geven. Maer in Hollandt, daer de Magistraet over de verkiesingh niet en sit, wordt hare approbatie op de selve versocht.

De verkiesingh by eenparigheydt of meerderheydt van stemmen foo gedaen zynde, committceert het Collegium qualificatum, eenige uyt den haren om de selve beroepingh in de Classis in te brengen, en op de selve hare approbatie te versoeken.

Waer op de Classis ge-examineert hebbende de forme en materie der beroepinghe, approbeert of improbeert, de selve, na dat sy tot welstandt van de Kercke in het gemeyn, ende van die Gemeente in het bysonder, oordeeldt te behooren. In cas van approbatie autoriseert de Classis het Collegium qualificatum, om met den beroepene (ende indien hy elders Predicant is) oock met sijn Kerck en Classis tot syner ontlastingh te handelen, en alsoo met de bevestingh voort te gaen.

Maer in cas van improbatie, verklaert de Classis het voorz gedane beroep niet te kunnen approberen om redenen, van welke sy de voornaemste in hare Resolutie laet invloeyen, op dat het voorz Collegium qualificatum, sich daer na soude kunnen regulereñ, en tot een nieuw beroep treden; of de selve redenen niet suffisant oordeelende, en het voorz beroep niet konnende laten varen; sich aen een hoogher Kerckelijcke Vergaderinge addresseren.

Tot bewijs nu van de voorz macht des Classis (welcke in desen eygentlick controversis) komt bysonder in consideratie, de gearresteerde Kercken-ordeninge van de Provincie van Zeelant, opgestelt *Synod. Mediab. 1591.*

Art. 3. alwaer uytdruckelick geseyt wordt, dat de verkiefsingh van een Predikant, by de Kercken-raedt en Gedeputeerde uyt de Magistraet, t'samen constituerende een Collegium qualificatum, geschiet zijnde, het selve Collegium qualificatum, sulcks den Classis sal hebben aen te dienen, om volgens 't goetduncken der Classen den verkoorne Minister te beroepen en aen te nemen.

Uyt welcken articul klaerlijck blijkt, dat de verkiefsingh van een Predikant wel staet by het Collegium qualificatum; maer dat de formele beroeping en aennemingh moet geschieden; volgens 't goetduncken des Classis; sonder welke het beroep sijn volle Leden niet en heeft, nog oock niet ten effecte kan werden gebracht; en ghelijck sulcks na reden reets getoont is; soo consteert het oock uyt dese uytgedruckte letter van de voorsz Kercken-ordre; want het woordt *goetduncken*, dat in 't voorschreve derde art. gevonden wordt, is van soo ruymen beteyckenis, dat oock Souveraine Maghten, die niet gehouden zyn reden van haer doen te geven, het selve plegen te gebruyken; Selves de Roomsche Keyfers voeren die tael in hare Placcaten; Soo spreecken nogh hedendaeghs Overheden in hare Ordonnantien en Beveelen; want het ons soo goetduncken ghedacht heeft.

Hoe wel ('t geen eens voor al onthouden moet worden) by de Classis foodanigen souverainen Recht niet gepretendeert en wordt, maer alleen een maght die op recht en reden is ghefondeert; Welcke nu die redenen zyn, en by wie het oordeel over de wettigheyt der selve staet, sal op de derde en vierde Vrage beantwoort werden. Soo dat goetduncken in cas subiect soo veel te segghen is, als goet vinden, toestemmingh, oordeel, goet keuringh, approbatie.

Maer mogelijk sal yemant hier tegen willen inbrengen, dat het woort goetduncken in dien derden articul niet voor een *jus & potestas approbandi & improbandi*, moet genomen werden, maer alleen voor een *simpel advis*, en raedt, die het Collegium qualificatum na sijn welgevallen aennemen, of verwerpen kan, immers niet genoodtsaecht is te volgen, en dat wel.

1. Om dat in het volghende van dien selven articul staet, dat de verkiefsingh by de Kercken-raedt sal ghedaen werden (*Nota*) met *advis der Classen*; en wel in sulcken geval, als de Magistraet van een andere Religie, of geen Ledematen van de Kerck zijnde, over de beroepinge niet heeft mogen sitten, en dat derhalven het voorgaende woordt *goetduncken*, door het volgende woordt *advys* noodtsaekelijck uytgeleydt moet worden; alsoo anders een Kercken-raedt sonder eenige Gedeputeerden uyt de Magistraet meerder maght en vryheydt soude hebben in de verkiefsing van

van een Predicant, als een Kercken-raedt, geassisteert met eenige Leden van de Regeringh (t'samen uytmaeckende een Collegium qualificatum) en dat de Classis daer en tegen in het *approberen* of *improberen* van een beroep, als de Magistraet Paeps was, minder maght en autoriteyt soude hebben als dan, wanneer de selve gereformeert is, en door hare Gecommitteerden de verkiesing oock heeft helpen doen.

2. Om dat in het 4 art. van de selve Kercken-ordeninghe, ten opzicht van de Dorpen uytdruckelijck gestatueert wordt, dat het Collegium qualificatum aldaer een bequaem Predicant sal verkiesen, N. B. met *advis der Classen*; Soo dat, indien het woordt *goed duncken* in het voorz 3 art. in soo breede beteyckenis moest verstaen worden; daer uyt volgen soude dat het Collegium qualificatum van een Dorp, in het beroepen van een Predicant meerder maght soude hebben, als van een Stadt; alsoo dat van een Dorp op hare gedane verkiesingh maer alleen soude hebben te hooren het *advis* en *simpel oordeel*; maer van een Stadt daer en tegen het *goed duncken*, dat is, de *formele approbatie en improbatie des Classis*.

3. Om dat oock in het 58 en 59 art. van de selve Kercken-ordeninghe in het suspenderen en deporteren van een Minister, maer alleen vereyft wordt het *advis des Classis*: Dat derhalven om alle dese redenen het woort *goed duncken* door *advis* moet uytgheleydt worden, of dat anders daer uyt groote ongerymtheden fouden volgen, die in de uytleggingen van wetten en woorden, voor al te vermyden zyn, *nam in omni dispositione & actu interpretatio fieri debet, ut absurditas evitetur*.

Maer dele tegenwerpinge wel overwogen zynde, wederleydt sich selven alleen met de voorgaende reden en regel van ongherymtheidt om te keeren, en daer uyt aldus te argumenteren; Om dat een Kerckenraed in de beroeping van een Predicant geen grooter maght soude schynen te hebben als een Collegium qualificatum; en een Dorp geen meerder vryheydt als een Stadt; en de Classis geen grooter autoriteyt in het *approberen* en *improberen*, als het *suspenderen* en *deporteren* van een Predicant; derhalven het woord *goed duncken* niet door *advis*, maer *advis* door *goed duncken* moet worden uytgeleydt; en dat wel,

1. *Quod in dubio praecedentia melius declarant sequentia, quam sequentia praecedentia quo casu ordo scripturae servandus est*. Want in twyffelachtige gevallen konnen de volgende woorden beter door de voorgaende, als de voorgaende door de volgende uytgeleyt worden; nu, het woordt *goed duncken* wordt art. 3. in de eerste plaets gevonden, en daer na het woordt *advis*.

2. Om dat een woordt van een ruymmer beteyckenis niet moet uytgheleydt worden door een woordt van een nauwer beteyckenis, maer recht *contrarie verba enim cum effectu sunt accipienda. l. 5. §. 2. ff. ne quis eum, qui in jus.*

3. Om dat meest alle de Synoden van Zeelandt, en de andere Provincien, soo Nationale als Provinciale, in hare Resolutien (als 'er gesproocken wordt van het recht der Classen omtrent het beroepen der Predicanten) niet alleen gebruycken de woorden *goed duncken* en *advis*, maer oock van *goed vinden*, *oordeel* en *approbatie* der Classen, als zynde in desen van de selve kracht en beduydenis.

En om de andere voor by te gaen, *Synod. Goef. cap. 1. art. 1.* spreeckt van de kennis en het *goed vinden des Classis*. Het *Nationale Synode van Dort anno 1618. 1619.* in hare *Post Acta sess. 161.* seght uydruckelijck, dat de beroepinghen soo wel in de Steden als ten platten Lande by de Kerckenraedt en Diaconen, met *advis* en *approbatie* des Classis moeten gheschieden; ghelijck oock beyde die woorden verhaelt worden in de Kerckenord. van het jaer 1619. art. 5. soo dat *advis* en *approbatie* aldaer te samen werden gevoegt. Het selve woordt van *approbatie* wordt oock altyt gebruyckt soo wanneer de beroepinghen in de Classis worden ingebracht: Sels de Heeren Staten van Zeelandt by haer Reglement 1675 art. 11. erkennen de *approbatie* des Classis, seggende, dat geen Classis of Kerckenraedt by het approberen of admitteren van eenigh Predicant, eenighe nieuwe ordres vermogen in te voeren, maer gehouden zyn, &c.

Waer mede dan oock ten overvloet beantwoordt wordt de objectie, van dat het woordt *approbatie* in de voorsz Kerckenord. van het jaer 1541 nergens aen de Classis, maer wel aen de Magistraet van een andere Religie wordt toegeschreven; daer nochtans (gelijck nu getoont is) het Synode van Dord.; de *formalia* van het inbrenghen der beroepinghen in de Classis, ja sels de Heeren Staten het selve de Classen uydruckelijck toefchryven; behalven dat de andere woorden in de selve Kerckenraedt en Synodale Acten gevonden, van geen minder kracht en nadruck zyn; soo d'it in desen niet alleen in consideratie komt het woordt *advis*, maer oock *goed duncken*, *oordeel*, *goed vinden*, *approbatie*, &c. alle welke woorden van te klaren en wel te bekende beteyckenis zyn, als dat sy maer een bloot *advis* souden beduyden; en gelijck sulcks reeds getoont is in *goed duncken*, soo blijk het oock in het woort *approbatie*; dat seer wel over een komt met het Latijnsche woordt *auctoritas*; 't Welck by de voornaemste Schryvers, als oock in de Roomsche Rechten, onder anderen gebruyckt wordt;

wordt; soo wanneer een meerder het doen van sijn minder toestemt, en gestant doet, *Liv. lib. 1. cap. 17. decreverunt enim, ut cum populus Regem jussisset, id sic ratum esset, si patres auctores essent: Idem lib. eod. cap. 22. & 32 Sic cum tutor probat. id, quod cum pupillo a. l. um est dicitur auctor fieri l. 3. ff. de auct. tut. & auctoritatem suam adhibere, interponere, accommodare l. 1. l. 2. de auct. tut.*

En of over de beteekenis van het woordt *goed duncken* en *advīs* in de voortz Kercken-ordeninge vermeldt, noch eenighe twyffelingē resteerde, soo wordt die in het geheel wech-genomen door de verklaring *Synod. Ver. 1610, cap. 2. art. 1.* daer over gedaen.

Het goed duncken en advīs der Classis in den 3. en 4. art. der gearresteerde Kercken-ordeninge, word van de Synodus aldus nytgeleyt: dat den Kercken-raed wel sal mogen vryelick delibereren en raed-slaen, over de verkiefsingh eenes Dienaers; doch dat hy tot geene beroepingen sal mogen voortgaen, of dien aengaende met den verkoren yet handelen, voor al eer dat de Classis daer van kennis ende oordeel gegeven hebbe, naer het welcke de Kercken-raed haer sal hebben te reguleren.

Usitatum enim & equum est, priores leges ad posteriores trahere, ac unam per aliam interpretari. l. 26. & 27. ff. de legib. En of wel het gemelte Synodus by den Staet niet is ghearresteert, soo verliest het eygentlick daerom sijn kracht niet; Want het arrest der Overheden (gelijck boven pag. volgens de reden, en uyt het exempel van het Synod. Nation. Mediob. 1581. ende de Kercken-ordeninge van den Jare 1619. getoont is) tot het lesen der Kerckelijcke Wetten en Ordres niet noodtsaeckelick wordt vereyft: Alfoo Kerckelijcke Personen en saecken na de selve evenwel kunnen gheoordeelt en veroordeelt worden; doch in geval van geweld of wederhoo- righeyt niet ter executie gestelt worden, dan door de stercke handt en hulpe van de Magistract.

Behalven dit heeft het oock sijn bysondere insicht ghehad, waerom juyft dit Synodus met autorisatie van den Staet by een ghekomen, van de selve echter niet geapprobeert is; en wel om dat die van Vlissingen, omtrent die selve tydt tegen de Kercken-ordeninge ende gewoonten, in weerwil des Classis een Predicant hebbende ontslaghen, ende een ander in sijn plaets beroepen; Soo heeft het Synodus met een expressien Artie: daer in voor het toekomende willen voorsien; doch die van Vlissingen, op dat de onrechtmatigheyt en onwettelickheyt haer der proceduyren, daer mede niet opentlick souden ten toon gesteldt worden, hebben door haer autoriteyt soo veel weten te weegh te brengen, dat het selve Synodus by den Staet niet gearresteert is; Ondertusschen hebben de Classen van Zeelandt, ondervindende dat het voortz. recht van approbatie ende

mprobatie haer voor noch na noyt meer is gedisputeert , geoordeelt onnoodigh te zyn , dien aengaende eenige nieuwe verklaringe te doen ofte te verlooecken ; Alsoo sy gelaten wierden in de vreedfame besittinge van haer oudt recht en gebruyck , boven het welcke sy niet meer en preten-
deerden.

In allen ghevalle blijkt daer onwederspreeckelick uyt , dat de ghesamentlijke Kercken en Classen van Zeelandt , ten overvloedt by speciale interpretatie verstaen hebben , dat de voorz. woorden advis en goet duncken beteecken een peremptoir oordeel des Classen , na welck de Kercken-raedt sich moet reguleren : welcke rechtmatighe interpretatie dan oock van de onderhoorige Kerckelijke Vergaderingen en Personen gemoets en billickheys halven behooren aengenomen te worden. Gelijk het oock altydt soo te verstaen is geweest , *minime sunt mutanda, qua interpretationem certam semper habuerunt. l. 23. de legib.*

Sed ut etiam subtilitati eorum satisfiat, qui non sensum, sed vana nominum vocabula amplecti desiderant, l. 2. §. 1. C. de const. pec. Maer om selfs oock de spitsvoudigheyt van die gene te voldoen , welcke niet aen de hinderfaecke maer aen de bloote beteeckenis der woorden blyven hangen ; ghenomen , dat in de voorz. Kercken-ordeninge en alle de andere Synodale Resolutien alleen gevonden wierde het woort *advis* : soo en soude noch daer uyt niet volger , lat het Classis over een ghedane beroepinghe geen ander recht of macht soude hebben , als simpelijk haer oordeel en sentiment daer over te geven , sonder dat het Collegium qualificatum ghehouden soude zyn , daer op reflexie te moeten nemen ; want of wel schoon het woort *advis* , soo veel geseght is , als oordeel , gevoelen , raedt , &c. soo beteeckent het selve niet altydt soo een advis , dat *pro libitu* kan aengenomen ofte verworpen worden , maer veeltijds oock sulck een , het welck men (ten aensien van de Personen , van wie en aen wie , of van de faecken waer over het selve advis en oordeel gegeven wordt) als een arrest , decreet of vonnis , moet opvolgen.

¶ Welck soo zynde , soo heeft dan dese regel plaets : *Quod in ambigua voce legis ea potius accipienda sit significatio, qua vitio caret, praesertim cum etiam voluntas legis ex hoc colligi possit. l. 19. ff. de legib. l. 3. l. 10. ff. de reb. dub. Et quoties idem sermo duas sententias exprimit, ea potissimum excipiat, quae rei gerenda aprior est. l. 67. ff. de R. 7.* Dat een dubbel-sinnigh woort in de uytlegginge der Wetten genomen moet worden in foodanigen beteeckenis , welcke de minste ongerymtheydt mede brengt , bysonderlick als men sulcx uyt de intentie van de Wet eenighsints kan afnemen ; (gelijk in defen oock door het woort *goed-duncken*) en als een en het selve woort in tweederhande sin kan genomen werden , moet men die volgen , welcke

met

met de natuyre van de faecke, daer het in ghebruyckt wort, beft over een komt. *Nam interpretatio ea semper est facienda, ut actis valeat, & verba aliquid operentur. arg. l. 80. de verb. oblig.* Welcke regulen indien men in cas subject wel komt te appliceren, soo sal het sigh selven haest wyfen, van wat kracht het woordt *advis* in desen zyn moet; Want behalven dat de natuyrlijcke constitutie van de Kerckelijcke Regeringe (gelijck reets getoont is) en dat de deughdelijcke en gedurige possessie des Classis (gelijck noch breeder getoont sal worden) noodtsaekkelick mede brengen; dat de Classis over de beroepingé van een Predicant, meer te seggen heeft, en oock hebben moet, als een bloot *advis* te geven; (*Quando enim auctoritas requiritur (ut ostendimus in hoc casu) non sufficit simplici ex sed expresse consentire. arg. l. 1. §. 2. de Tutel.*) soo leert ons oock de reden en ervarentheydt, dat een *advis* altydt gevolght moet werden; soo menighmael het selve in publijcque faecken pleghelijcker-wyfe werdt versocht van een meerder of van een wyfer. *Et hoc sensu verum est, quod verba consilii ad vim necessitatis tractantur. arg. l. 11. §. 9. de leg.*

Van een meerder, en om voor-by te gaen dat Godts gheboden meermalen synen Raedt, Psalm 107. vers 11. en de besluyten van den Roomschen Raedt, die de kracht van een Wet hadden, *S. Consulta* ghenaemt werden *Inst. §. 5. de jur. nat. gen. & civ.* Soo is het kennelick, dat van oudts onder de Romeynen, en oock noch wel hedendaeghs in de nabuyrige Provincien, de lager Rechters over twyffelachtige en gewichtige faecken in Rechten beitaende, *relatione facta*, het *advis* en oordeel van de hoogere Vierfcharen versoecken, welck *advis* sy dan oock gehouden zyn in haer vonnis te volgen. *l. 79. §. 1. ff. de judic. l. 1. l. ult. C. de relat. Perez. ad d. tit. Damboud. pract. civil. cap. 215. num. 1, 2. Gudelin. de jur. nov. lib. 4. cap. 12. in examinatione, &c.*

Dit heeft oock plaets soo wanneer het *advis* solemnelick van een wyfer, versocht en gevraeght wort, *Responsa enim Jurisconsultorum, apud Romanos tanta fuerunt auctoritatis, ut Iudici ab iis recedere non liceret Inst. §. 8. de Jur. nat. gen. & civ.* 't welck in Gelderland en Over-yffel ten platten Lande over al als noch wort onderhouden; alwaer sy gewoon zyn de stucken der processen aen eenige Rechts-geleerden verzegelt toe te senden; die dan met malkanderen een *advis* opstellen, de voornaemste redenen daer by voegen, ende het selve alsoo van haer onderteeckent, weder beslooten oversenden; 't welck ten gesetten daghe geopent zynde, moet het vonnis na het selve *advis* van woordt tot woordt gepronuncieert worden. *Vide het Landregt: van Over-Yffel: tit. 17. art. 3. en 8.*

Het Collegium qualificatum nu (voor soo verre het over Kerckelijcke faecken handelt, ghelijck de beroepinghe van een Predicant waerlijck is, en op de vierde Vrage getoont sal worden) staet onder

de Classis, soo dat het Classis voor *meerder*, en van wegen de meenighte der Predicanten oock voor wyser moet gehouden werden; ghelijck dan oock haer advis (als men het doch soo wil noemen) daerom nagekomen behoort te werden.

Dogh om dese gantsche tegenweringe met een woordt af te snyden, en te wederleggen, behoeft men maer vast te houden dese regul, die niet tegen gesproocken kan worden; namentlijck dat in alle voorvallen en faecken, over welke men uyt een noodtsaeckelijcke formaliteyt ghehouden is, het advis en oordeel van een ander, bysonder van sijn meerder of wyser te hooren, men uyt dien selfden hoofde gehouden is sich na het gegeven advis te reguleren, voornamentlijck by soo verre het op recht en reden is ghefundeert; want het anders een seer bespottelijcke saeck soude zyn aen sijn meerder en wyser advis te moeten vragen, sonder het selve te moeten volgen. Yemandt die uyt sijn vrye wil een advis by een Advocaet of een ander gaet halen, heeft het oock in sijn keur het selve te volgen of niet, hoe wel men in sommige gevallen beleeftheydts en billickheydts halven oock verplicht is sich na het selve te schikken.

Soo plegen de Heeren Staten over faecken en Placcaten, het recht betreffende, nae ouder gewoonte, gehoordt hebbende 't advis van het Hof van Justitie, haer gemeynelijck na het selve te voegen, daer sy nochtans niet gehouden zyn het selve advis of te vragen of te volgen; alsoo sy het opperbestier der Regeringe, en derhalven oock de administratie der Justitie hebbende in en by haer selven, die om hare menighvuldighe Staets-affairen uyt haren hoofde aen de Hoven van Justitie hebben gedelegeert en aenbevolen; hoe veel te meer moet sulcks plaets hebben in die faecken, in welke het verfoecken van advis tot onderhoudinge van ordre, en tot een teekken van onderhoorigheydt voor een plechtelijcke en noodtsaeckelijcke formaliteyt gebruyckt wordt; 't welck ten opzicht van de Classis over het beroep van een Predicant by het Collegium qualificatum altydt bekendt, en noyt gedisputeert is.

Sulcks dat het maer een enckele *λογομαχία* of woorden - twist is (welcke in de rechten behoort uytgebannen te zyn; *non enim oportet jus civile calumniari, aut verba captari l. 19. §. ad exhib. cum non verbis sed rebus leges impostae sint l. 2. in fin. C. comm. de legat.*) Over de kracht van het woort Advis te willen disputeren, daer de natuyr van de saeck ghenoeghsaem uytwijst, wat door het selve in desen verstaen moet worden; want het Classis indifferent is, hoedanigh hare approbatie genaemt wort, 't zy goed vinden, oordeel, toestemmingh, advis; Welcke saghte benamingen reflectie hebben op de minnelijcke Regeringhe der Kercke, in welke de
meer.

meerder syne beveelen en besluyten by forme van een advis, raedt en versoek voorsteldt, die dan van de mindere met alle toegenegentheyt en bereydtwilligheyt aengenomen moeten worden; dogh by aldien de mindere het selve advis en oordeel soude willen verwerpen, soo kryghet het de natuyren kracht van een bevel en gebodt *ex potestate jurisdictionis vel quasi: arg. Philem. v. 8.* ghelijck meest alle Kerckelijcke censuren die naem en kracht hebben; 't Welck oock plaets heeft in cas subject, tot soo verre dat het Coll: qualifi: een beroepinghe die de Classis om redenen heeft geimprobeert, niet vermagh voort te setten, voor al eer by een hooger Kerckelijcke Vergaderinghe na kennisse van saecken anders is ghedisponeert, daer van onder de vierde Vraghe breeder sal ghesproocken werden.

Gelijck nu het voorsz recht des Classis uyt de woorden en de sin der Kercken-raedt van het jaer 1591. naer reden en rechten ghenoeghsaem is bewesen; soo wordt het selve oock in specie met klare en krachtige termen bevesticht, door het gearresteerde Synod. in den jare 1620 gehouden tot *Goës cap. 2. art. 10.* alwaer uytdruckelijck staet, *soo wanneer daer suspicie valt, en na naeu ondersoek van saecken by de Classis oock onderhouden wordt, datter in de beroepinghe onbehoorlycke practijcken zyn gebruyckt, dat dan de Classis de selve verkiepinge voornul sal verklaren, en den beroepene daer oock aen schuldigh zynde, noch daer en boven straffen na de gelegentheyt van syne vergrypinge;* In welcken art. aen de Classis niet alleen gegeven wordt de macht, om een gedane beroepinghe te improberen, maer oock te annulleren: sonder dat hier te passie komt de tegenweringe, als of het selve maer alleen, en niet anders soude plaets hebben; dan soo wanneer in de beroepinghe onbetamelijcke en onbehoorlycke practijcquen gebruyckt zyn; alsoo in desen maer *in genere* gevraegt is of de Classis *ex potestate sua jurisdictionis vel quasi* recht en maght heeft, om een beroepinghe by 't Coll: qualifi: gedaen, om redenen te approberen of te improberen, sonder eenige van die redenen voor als noch te specificeren; Waer op by de Ondergeschrevene gheadviseert is van ja; doch op de volgende derde Vrage sal de specificatie van de wettige redenen der improbatie eerst te passie komen; alwaer by de Ondergeschrevene bewesen sal worden, dat de Classis niet alleen een beroep vermagh te annulleren, als by het Collegium qualificatum ghepeccert is in de forme en maxime van beroepinghe; maer dat sy oock het selve vermagh te improberen als het Colleg. sijn heeft geabuseert in des selfs materie, dat is omtrent de Persoon van den beroepene.

Doch behalven de *natuyrlycke constituti* van de Kerckelijcke Regeringe in het gemeyn; en de *gearresteerde Kercken-ordeninge van de Provincie van Zeelandt* in het bylonder, soo hebben de Zeeusche Classen het voornoemde

recht van Approbatie ende Improbatic verkregen door hare *deughdelycke possessie vel quasi*, t'zedert het jaer 1591. onder haer successivelyk gehadt en onderhouden. Alsoo dat van die tijdt af tot nu toe, alvoorens tot de verkiesinge te komen, de Kercken gewoon zijn geweest *handtopeningh* en *authorisatie* van de Classis te versoeken, om tot een beroep te mogen treden; in gevolge van welke authorisatie de verkiesingh by het Collegium qualificatum geschiet zijnde, wordt de selve door hare Gedeputeerden in de Classis ingebracht, om van haer geapproveert te worden: want gelijk de Ondergeschrevene onder-recht zijn, zijn dit de *formalia* in die "actie ordinaer ghebruyckelijck: Alsoo door de doot of vertreck van "N. N. de Kercke van N. N. is ontbloomt van haren Herder, en in des "sels plaetse op een Wettige en Goddelijcke wyse is verkooren N. N. "Soo ist, dat wy (wetende dat de gedane beroeping geene effect kan for- "teren, dan alvoorens sy van dese Vergadering zy geapproveert) de selve "brengen aen dese Tafel, versoekende dat de eerwaardige Classis de selve "gelieve te approberen, ende ons de handen te openen, om met den Be- "roepene en sijne Kercke te handelen; Gelijk sulcks oock door het Collegium qualificatum van Middelburgh sels in 't reguart van 't beroep in questie, is geschiet, alsoo (na voorgaende versoek van handt openingh de verkiesingh ghedaen zijnde) des sels Gedeputeerden in de Classis van Walcheren hebben binnen gestaen, en versocht dat de Classis de *gedane beroepingh geliefden te approberen*: welke expressien gantsch niet gelijcken nae de forme van een advis te vragen.

De beroeping in vegen voorsz in de Classis ingebragt, en des sels forme en materie van haer wel naeuw ge-examineert zijnde, *approveert of improbeert* sy de selve, nae dat de Classis tot rust en best van de Kercke in het gemeyn, ende van die Gemeynthe in 't bysonder oordeelt te behooren. Alle het welke in Zeelandt soo universeel wordt onderhouden, dat de Collegia qualificata t'zedert het Jaer 1591. sich meest altydt het oordeel der Classen, soo wel in cas van improbatic als approbatie hebben laten wel-gevallen, ten minsten sich onder het selve *sive nolentes sive volentes* gesubmitteert: Gelijk daer van menighvuldige exemplen zijn, die sels by het Collegium qualificatum niet werden ontken, maer alleen daer tegen ingebracht, dat alsoo de Collegia qualificata in de voorschreve gevallen door redenen overtuygt zijnde, in het advis des Classis goetwilligh hebben geacquiesceert, het selve derhalven in cas van contradictie geen possessie kan maken; maer sulcks is niet geheel waer, noch oock waerschynelijck, alsoo het Classis oock wel in weerwil van de Collegia of Kerck der selver beroepen heeft geimprobeert, die dan noch evenwel tyt consideratie niet alleen van de redenen, maer oock van het indispu-
tabel

tabel recht des Classis, tegen der selver improbatie niet verder in oppositie hebben willen of konnen komen, 't geen merckelijck is tot voordeel van de Classis. Behalven dat het niet en doet tot het wesen, maer selfs tot beter bewijs van een costume, dat de selve in *contradictorio judicio*, door een vonnis tusschen strydende parthyen ghewesen, is bevestigt *Arg. l. 34. C. de Legib. Radel. Traject. decis. 13 N. 4. Christin. vol. 4. decis. 187. No. 7, 8, 9. &c.* Want indien sulcx absoluut nootsaeckelijck waer, soo en soudender noyt geen costumen konnen standt grypen. *Nam in primis illud observare debet Judex, ne aliter judicet, quam legibus, aut constitutionibus, aut moribus proditum est. Inst Princ. de off. Jud. Auth: jubemus C. de Judic.* Want een Rechter moet altijd oordeelen of na Wetten, of na gewoonten, als hy nae Wetten oordeelt komter geen gewoonten te pas; en hoe sal hy nae gewoonten oordeelen soo langh de selve noch niet in wesen is? Oock moer dan den eersten Rechter die de selve costume door sijn sententie sal bekrachtigen, een onrechtmatigh vonnis vellen, als niet na Wetten of gewoonten ghewesen, welck vonnis dan noch de kracht soude hebben van eenigh nieuw recht in te voeren; dat eygentlijck in de macht van een Rechter niet en staet; *quippe qui non tanquam arbiter de legibus & moribus, sed tanquam Minister secundum illa judicare debet: Augustin. c. 3. dist. 4.* behalven dat het selve vonnis dan oock een absoluut *praesudicium* geven soude aen alle andere saecken van diergelijcke natuyre, *cum tamen res inter alios judicata aliis non noccat.*

Soo dat het dan ghenoegh is te toonen, dat de Classis t'zedert de Reformatie van dit recht, is geweest in een vreediaame en deughdelijcke besittingh, sonder (gelijck de ondergeschrevene onderricht zyn) eenighe interruptie, als alleen dat die van Vlissingen in den Jare 1609. tegen het oordeel, en in weerwil des Classis den Predicant *Abrahamus vander Myle*, van synen dienst hebben ontslagen, en *Mr. Daniel* in sijn plaets beroepen en bevestigt.

Maer behalven dat een costume van langer handt ingevoert, en ghepractiseert, niet wordt wech-genomen, ofte te niet ghedaen, door het een of het ander contrarie toeval, *arg. l. ult. C. de serv. Nam ea quae raro accidunt, non temere in agendis negotiis computantur l. 64. ff. de R. I. nec per unum aut alterum actum intervenientem contra consuetudinem completam non censetur interrupta consuetudo, nisi contrarium toties & tanto tempore esset observatum, ut priori consuetudine abrogata, contraria censeretur introducta Bronckhor. ad l. 123. §. 1. de R. I.*

Soo heeft dit exempel in defen noch soo veel te minder kracht, om dat het doen ter tydt van alle de Classen en Kercken van Zeelandt is veroordeelt, voornamentlick oock by die van Middelburgh, welcke met een

bysonderen yver en ernst, sigh tegen de onbehoorlijkẽ proceduren van die van Vlissingen gestelt hebben, ghelijck uyt hare Resolutien van het Jaer 1609. en 1610. als noch te sien is; Waerom het selve exempel in desen meer streckt tot nadeel als tot voordeel van het Collegium Qualificatum; *Nam quod quisque juris in alium statuerit, ut ipse eodem jure utatur l. 1. ff. quod quis jur. in al. Nec potest quis conqueri, si fiat ei vel non fiat, quod ipse aliquando alteri fieri voluit aut noluit.* Want met welck een oordeel men een ander oordeelt, moet men selfs geoordeelt worden, *Mat. cap. 7. vers. 2.*

Ende niet regenstaende die van Vlissingen door haer macht en autoriteyt in haer Stadt en den Staet, die als doen hebben weten door te dringen (dat derhalven oock, of het meermaels gebeurt ware, voor geen rechte Acte possessor te houden is) soo heeft nochtans de Synodus des jaers daer aen, met authorisatie van de Staten tot Vere by een gekomen, (hoe-wel sy om reden in de saeck ten principale niet heeft willen treden) *cap. 1. in fin:* geoordeelt, dat het onbehoorlick en de Kerck en Politie schadelick was, dat de Kercken-raed van Vlissingen, sigh in een pure Kerckelijcke sake tegen de Synodum, met de autoriteyt des Politicque Overheyt beholpen had; En heeft daer op *cap. 2. art. 1.* door een expressen art. de geinfringeerde macht en recht des Classis, volgens de oude Kerckelijcke Wetten en Gewoonten, in haren voorgaenden staet herstelt; gelijk oock de respectieve Kercken en Classen, naderhandt ongemoeyt zyn gebleven, by haer oudt recht en gebruyck; zynde in desen oock seer considerabel, dat de jegenwoordighe Magistraet en Kercken-raed van Vlissingen, aengaende d'onwettigheyt van hare voorgaende proceduyren overtuyght, als nu sich niet ontsien de selve als onrechtmatigh te veroordeelen, ten minsten sigh met het Classis in desen te conformeren.

En of schoon de Classis en Synodus, uyt bysondere insichten, sig die saeck gantsch niet hadden aengetrocken, soo en soude doch het selve als tegen de Wetten en Gewoonten geschiet zynde, in andere gevallen geen gevolg geven. *Nam quod contra rationem juris receptum est, non est producendum ad consequentias l. 1. §. 1. ff. de R. I.*

Sulcks dan ten vollen bewelen zynde de deugdelijcke possessie van het Classis, in het approberen en improberen der beroepingen, soo volgt daer onwederspreeckelick uyt, dat of schoon in de voorsz Kercken-ordeninge ten aensien van de woorden en hare beteykenis noch eenige duysterheyt, en twyffelachtigheyt (des neen) gevonden wierde, de selve nochtans hier door geheel soude wech-genomen werden; alsoo de gewoonte de beste uyt-leghster der Wetten is. *Nam cum de interpretatione legis*

legis quaritur, imprimis inspicendum est, quo jure civitas retro in ejusmodi casibus usa fuit; Optima enim est legum interpret. consuetudo. l. 37. ff. de legib.

Nam in obscuris inspicit solet, quod verisimilius est, aut quod plerumque fieri solet. l. 114. ff. de R. I.

Et in ambiguitatibus, qua ex legibus proficiscuntur, consuetudo aut res perpetuo similiter judicata vim legis obtinere debet. l. 38. ff. de leg: l. 114. ff. de R. I.

En niet alleen dat de costumen de duystere en dubbelsinnige woorden van een wet, best konnen uytlegghen; maer sy zyn daer en boven oock van sulck een effect, dat sy in saecken, welcke by wetten niet en zyrt getermineert, de kracht van een wet hebben; *de quibus enim causis scriptis legibus non utimur, id custodiri oportet, quod moribus & consuetudine introductum est l. 32. 33. l. 35. & de leg.*

Ja dat meer is, sy konnen oock contrarie wetten in onbruyck brengen, 't welck in een Stadt of Staet daer de souverainiteyt der Regeringe resideert by de Gemeynthe, sonder onderscheydt waerachtigh is. *Christin. vol. 4. decis. 187. n. 5. & seq.* Want in soo een Republijck is des Volcks ernstige wil, een wet; En wat onderscheydt isser doch, of het Volck in het maecken of breecken der wetten hare wil en meeningh uytdruckelijck door woorden, of stilswygende door hare wercken bekent maect? *d. l. 32. §. 1. ff. de legib. imo magna auctoritatis hoc jus haberi debet quod in tantum probatum est, ut non fuerit necesse scripto id comprehendere l. 36. ff. eod. Quare rectissime, illud etiam receptum est, ut leges non tantum suffragio legislatoris sed etiam tacito consensu omnium per desuetudinem abrogentur d. l. 32. §. 1. in fin. & de legib.*

Maer in Landen daer de Hooge Regeringe is by Prins of Staten, wort tot bevestigingh van een costuym, bysonder van die tegen een wet aenloopt, noodtaeckelijck vereyscht de kennis of het consent van den Souverain, buyten welckers weten of bewillingh geen wet door een ghewoonte kan afgeschafft worden.

Consuetudinis enim ususque longevi non vilis auctoritas est, verum non usque adeo sui valitura momento, ut aut rationem vincat, aut legem l. 2. l. 3. C. que sit long. cons: Doch soo den Souverain seeckere kennis heeft dat sijn Wet als wat te hart door contrarie costume geheel in onbruyck raect, en hy sulcx toe, ten minsten niet tegenstaet, maer met goede oogen aensiet, dan krijght die costume haer volle kracht, als of den Souverain expres consent daer toe gedragen hadt. *Nam qui scit fieri, qua facile prohibere potest, & tamen tacet & patitur consentire videtur Bronch. ad L. 142 ff. de R. I. arg. L. 63. de Re Judic. Scientia enim hoc casu patientiam inducit, patientia consensus, consensus praeceptum.*

Soo dat schoon de Kercken-ordeningh aen de Classis het recht van approbatie en improbatie niet gegeven hadt, (*des neen*) ja schoon de selve Kercken-ordeningh de Classis de voorschreve macht uytdruckelijck hadt benomen, (hoe-wel niet minder als dat) soo soude nochtans het voorz recht haer van het Collegium Qualificatum niet ghedisputeert kunnen worden, indien sy maer bewysen kan een geruymen tijdt *nec precario, nec vi, nec clam*, de possessie van het voorschreve recht gehadt te hebben.

Wat de *tydt* belangt, de Classis heeft het voorschreve recht gehadt t'zedert de Kercken-ordeningh van het jaer 1591, ende sulcks over de tachtigh jaren, daer nochtans de rechten na *Justinianus* geen langer praescriptie en kennen als van dertigh of veertigh jaren, wacrom die oock genaemt wordt *longissimi temporis praescriptio*; *precario* biddender-wijs heeft de Classis 't voorz recht oock niet te leen gehadt, maer heeft het selve vryelijck geoeffent, uyt kracht van hare *Kerkelycke en Classicale Jurisdic tie vel quasi*.

Vi met ghewelt heeft sy het mede niet beseten, alsoo de wapen-loose Classis geen wereltlijcke macht hebbende, selfs niet tot haer eygen maintain, hare onderhoorige Kercken eygentlijck niet kan overweldigen.

Clam: heymelijck heeft de Classis het selve recht oock niet gebruyckt; alsoo de Heeren Staten van Zeelandt daer van niet alleen kennisse gehadt, maer oock in hare solemnele Vergaderinge inden Jare 1649. ten overstaen van den Heere Prince Wilhem de II. hoogh-loffelijcker Memorie uytdruckelijck hebben besloten, dat de Classen en Kercken selfs in faecken waer over vershil is, sullen blyven by haren ouden usantien en ghebruycken; welcke Resolutie by de hoogh-ghemelte Heeren Staten van Zeelandt eenmael Anno 1675. Februarij, en andermael Anno 1675. is vernieuwt en bevestight; begerende wel expresseelijck, dat men in Kerkelijcke saken sal blyven by den ouden voet; en meer verfoeckt de Classis niet: Soo dat schoon de Classis het voorschreve recht van approbatie oyt ofte oyt gedisputeert ware geweest, sy nochtans het selve verkregen heeft door hare geapprobeerde possessie.

Boven dit alles komt hier noch by het *eygen oordeel* van het Collegium Qualificatum van Middelburgh, alsoo het selve de voorz macht des Classis van Walcheren niet alleen met het veroordeelen van de voorgaende proceduren van Vlissingen, maer oock met het inbrengen van het beroep in questie, selfs heeft erkent; en om alle inspraeck te benemen, soo komt bysonder in consideratie de *gerechtelycke bekentenis* van het selve Collegium Qualificatum, by hare voorflagen van accommodatie, op haer verfoeck van de Classis van Walcheren schriftelijck overgelevert, uytdruckelijck gedaen; in welcke onder anderen oock dese Artijkelen te vinden zijn.

Art. 5. Dat het Collegium Qualificatum bereydt is te verklaren, dat het haer leet is, dat sy van den ordinaris wegh hebben moeten afgaen, ende geerne willen beloven, in 't toekomende haer de Kercken-ordeninge in allen pointen te sullen onderwerpen, ende die naer te sullen komen, ende sulcks haer selven te sullen wachten van het Classis te geven eenige rechtvaerdige reden van klagen.

Art. 6. Dat het Collegium Qualificatum niet alleen dese beroeping niet sal voortsetten op approbatie van het Classis, maer selfs D. Momma de novo sijn proef Predicatie sal beginnen, in gevolge van de voorsz approbatie, even of hy die noyt en hadt begonnen.

Art. 7. Het Collegium Qualificatum verseeckert de E. Classis, dat het tot de Magistraet niet en is gegaen om het Classis te præjudiceren, en onderwerpt sich in allen gevalle in desen het oordeel van de E. Classis, om naer verhoor van haer desentie, soodanige satisfactie te geven, als het Classis sal bevinden, volgens Kercken-ordeninghe te moeten geschieden.

Art. 9. Dat haer E. Achtbare geensints genegen zijn het Classi eenigh recht van approbatie t'ontrecken, maer dat het Collegium Qualificatum sich sterck maeckt, dat haer E. Achtbare by speciale Acte ten overvloede de E. Classis wel sal verseeckeren, dat de Kercken-ordeninge, soo veel in haer E. Achtb. is, sal werden gemaintineert, ende het Classis bedanckt over de sorge, die het voor de ruste van de Gemeente der Stadt Middelburgh in dese accommodatie sal hebben betoont.

Welcke expressien te klaer en te krachtigh zijn, als dat in de selve noch eenige duyfterheydt of dubbel sinnigheydt soude schuylen; behalven dat het met geen gedachten te bedencken is, dat soo een Statelijck en aensienlijck Collegie (die dan noch aen de Classis alle eere en trouwe schuldigh is) toeleggh souden willen maecken, om de selve Classis, in een sake van soo grooten aengelegentheydt, door eenige dubbelsinnige woorden en stellinghe om den thuyt te leyden, en haer alsoo een ydele satisfactie te geven. *Nam si cavillatio & verborum captio jure civili in causis civilibus prohibita sit per l. 9. ff. ad exhib: quanto magis in jure divino, in rebus publicis & Sacris:* Soo dat dan de woorden van approbatie en recht des Classis, in de voortz accommodatie vermeldt, verstaen moeten werden in sulcken sin en krachte als voorschreven is; alsoo het Collegium Qualificatum wel weet dat de

Classis daer enckelijck op staet, en om geen waerom daer van kan, of wil afwijcken: Sulcks dat die klare confessie daer leggende, het verschil tusschen het voorschreve Collegium Qualificatum en de Classis uyt is: *Nam in jure confessi, pro judicatis habentur l. 1 ff. & C. de confess. imo & eodem iatus spontanea confessione non appellat*: Want die uyt sich selfs schult bekentenis doet, wordt gehouden als of hy van den Rechter veroordeelt was, en op sijn bekentenis veroordeelt zijnde, mach hy van soo een vonnis niet appelleren.

Maer mogelijk sal yemandt hier tegen willen seggen, dat het Collegium Qualificatum dese bekentenis niet gedaen heeft uyt overtuyingh van haer gemoet, aengaende het recht des Classis, maer op hoope van accommodatie tot ruste van de Kerck; welke daer op niet ghevolght zijnde, het Collegium Qualificatum derhalven oock in sijn geheel blijft, sonder dat de voorschreve confessie haer kan præjudicieren, als die daer van oock te vooren uytdruckelijck heeft geprotesteert.

Maer hier tegen soude men met meer fundament kunnen repliceren; dat derhalven het Collegium Qualificatum de Classis het recht van approbatie ende improbatie in desen gedisputeert heeft, niet om dat het de Classis niet toequam, maer alleen om dat het selve haer tot voltrekkingh van de ghedane verkiesingh hinderlijck is.

Want indien het Collegium Qualificatum voor desen gheoordeelt heeft, en als noch van dat gevoelen is, dat de Classis het vooriz recht niet en competeert, maer dat sy *propria auctoritate* haer de selve macht aenmactigt; dat daer door de Kercken onder de heerschappy van de Classis worden gebracht, en alsoo van hare vrede en vryheydt berooft; hoe kan dan het selve Collegium Qualificatum in sulcken gheval met goeden ghemoede het recht van approbatie aen de Classis by wegen van accommodatie overgeven, alleen om hare gedane beroepinghe sijn voortgangh te doen hebben.

Immers magh de Persoon van de beroepene het Collegium Qualificatum soo veel niet weerdz zyn, dat het alleen om hem te genieten; soude kunnen resolveren sijn Kerck, en by ghevolge oock de andere Kercken van Zeelandt, by vrywillige overgifte, te laten brengen, onder een soo genaemde hatelijcke heerschappye des Classis.

Soo dat of schoon het Collegium Qualificatum, op het naefte genomen, syne bekentenis, als onder protest, op hoope van accommodatie gedaen, weder vermoght in te trecken, soo soude het nochtans een krachtigh bewijs zyn, voor het recht des Classis; of anders moeffe het Collegium Qualificatum op sich nemen alle de voorverhaelde ongr.

rymdheden , die uyt sulck een confessie en overgifte komen te resulteren.

Dogh om alle het voorgaende sommierlijk te recapituleren.

Dewyle de natuyrlijke constitutie van de Kerckelijke Regeringhe in 't gemeyn, tot onderhoudinghe van ordre en eendracht de approbatie des Classis noodtsaeckelijck vereyft.

Dewyle de ghearresteerde Kercken-ord. en geapprobeerde Synodale Resolutien van Zeelandt in het bysonder , de verkiefingh van een Predicant, gedaen by het Collegium Qualificatum stellen aen het goet duncken , oordeel , goet vinden en approbatie des Classis ; ja dat oock de Synodus Goef. 1620 cap. 2. art. 10. aen de Classis expresse last en maght geeft een beroepinghe om quade practijcquen voor nul te verklaren. En dat het woordt *advis* in de voorlz Kercken-ord. vermeldt, gelijk in sommige andere gevallen; soo oock bysonder in dese saecke (om soo te spreken) de kracht heeft van een Oracul, dat gevolght moet werden, als zynde door een noodtsaeckelijcke ende pleghelijcke formaliteyt van een meerder en wyser verfoght.

Dewyle de Classen van Zeelandt met kennisse en consent van de Heeren Staten van de selve Provintie, daer van de possessie hebben ghehadt; een possessie soo deughdelijck en doorluchtigh, als mogelijck in geen andere voorvallen soo te vinden is. Een possessie soo langhduyrigh en algemeen, datter in de tydt van 80 jaren herwaerts geen exemplen ter contrarie zyn voorghevallen; als een eenigh, doen ter tydt wel staende gehouden door de politijcque autoriteyt van een Stadt, maer echter veroordeelt, van alle de Kercken en Classen van Zeelandt, en bysonder van die het nu tot haer voordeel bybrengen, en daer en teghen nu tegen gesproocken van die doen selfs Aucteurs daer van hebben gheweeft.

Eyndelingh dewyle het Collegium Qualificatum door het veroordeelen van de proceduren van Vlissingen, door het inbrengen van dit beroep in de Classis, en daer na oock bysonder door eyge uytghedruckte beken-tenis de approbatie des Classis hebben erkent.

Soo meynen de Ondergheschrevene, met goet fundament te hebben gesuffineert, dat de Classis *ex potestate sua jurisdictionis, vel quasi*, recht en maght heeft, om een beroep by het Collegium Qualificatum gedaen, om redenen te approberen en te improberen.

Derde Vrage.

En in cas dat jae de Classis het voorsz recht en de macht van approbatie en improbatie heeft, of het selve alleen te verstaen is ten aensien van de forme der beroepinghe, en de wettelickheyf of onwettelickheyf der proceduren in de selve gehouden; dan of'er noch meer andere redenen zijn, genomen van de leere, het leven, humeur, gaven, &c. van den beroepene, of van de constitutie der Kercke, om welcké de Classis het beroep soude mogen en moeten improberen.

Belangende de derde Vrage, oordeelen de Ondergeschrevene (onder verbeteringh) dat de Classis niet alleen een beroep vermogh en moet annulleren, wanneer by het Collegium Qualificatum, in de selve onbehoorlijcke practijcquen en proceduren zyn ghebruyckt, maer oock dat de selve Classis uyt dien eygen hoofde, gehouden en bevoeght is een verkiefsingh te improberen, wanneer den verkoorne is ergerlijck van leve of leer, ja oock wanneer synen dienst aldaer aenstotelijck en ontfichtelijck soude zyn.

Tot fundament van dien komt hier wederom bysonderlijck in consideratie, de natuyrlijcke constitutie van de Kerckelijcke Regering; want dewijl boven pag. getoent is, dat het voorname point van de Kerckelijcke Regering (bysonder hier te Lande) bestaet in die subordinatie en onderhoorigheydt van de lager Collegien onder de hoogere, en by gevolg oock van de particuliere Kercken onder de Classis, en dat het de plighf is van de hooger Vergaderinge, forge te dragen dat in de lager Collegien de nodige ordre en eendracht onderhouden, en uyt de selve alle dwalinge en ergenis geweert worden; bysonder dan als de saecken van de Kerck *per modum petitionis aut provocationis* aen de Classis of Synodus komen te devolveren (ghelijck alle beroepinghe van Predikanten) soo volghf daer noodtsaeckelijck uyt, dat de Classis in haer te doene approbatie of improbatie, niet alleen de forme, maer oock de materie van een beroep, niet alleen de proceduren, maer oock de Persoon van den verkoorne sijn leere, leven, &c. wel naeu moet examineren.

Om het dan kort te seggen; die selve redenen, welcke een Kerck of Kercken-raedt heeft, en hebben moet, om tot conservatie van haren vrede en welstant dese of geene Persoonen tot haren Predikant niet te verkiefsen, zyn oock suffisant ten opsigf vande Classis (om als de Kercken-raed, 'tzy met opset of door aghteloosheyf, in de electie op de selve geen

behoorlijke reflectie ghenomen heeft) den beroepene t'improberen; *Nam fieri quod non debet, factum rescinditur*: zynde de noodfaeckelickheit en nuttigheydt der improbatie eygentlick daer in gelegen, dat de Classis door hare wysheynt en autoriteyt redressiere d'abuysen in de verkiefinge der Predikanten, by de Gemeynen begaen.

En gelijk d'Ondergeschrevene boven Pag: tot een argument van de approbatie en improbatie des Classis ghebruyckt hebben de Broederlijke gemeynschap van de Classicale Vergaderinge, tot welke niemandt in weerwil van andere, of de meeste Leden behoort geadmitteert te werden; Soo heeft het selve wel zyn bysondere kracht in cas subject tot bewijs, dat de schadelijke Leer, of het schandelick Leven van den beroepene, oock een voorname reden is, waerom de Classis het beroep magh ende moet improberen, want anders soude soo een Christelijcke Vergaderinghe oock Ketterische en Profane Predikanten tot hare ghemeynchap moeten toelaten, soo wanneer de quade constitutie van een Gemeynthe of Kercken-raed het beliefded soodanigh een te verkiefen, en tegen d'improbatie des Classis te bevestigen.

En niet alleen de Kerckelijcke Regeringe in 't gemeyn, maer oock de bysondere Kercken-ordeninge van Zeelandt, brengt dit mede: Want in het 3. Artic. van de selve wort in 't generael geseyt, dat de beroeping en aënneming eenes verkoorne Ministers, moet geschieden volgens 't goedduncken en advis des Classis (zynde in de vorige vrage eens voor al bewesen dat die woorden importeren *jus & potestatem approbandi & improbandi*) sonder aldaer eenighe redenen in 't bysonder uyt te drucken of uyt te sonderen, om de welke de Classis het beroep vermogh te approberen of te improberen; Waerom het selve in 't generael verstaen moet werden, so wel ten opficht van de Persoon, als de proceduyren der betoepinge, *lex enim generalis, generaliter debet intelligi, & ubi illa non distinguit, nostrum non est distinguere arg. l. 8. ff. de publ. in rem act. & ibi gloss. arg. l. 1. §. 1. ff. de leg. præst.* Insonderheynt als de selve reden soo wel in het een, als het ander geval plaets heeft. *Imo dispositio generalis omnes casus includit, etiamsi minor ratio in uno quam in alio arg. l. 1. §. 3. ff. de aleator. & ibi gloss. & D. D.* Daer in tegendeel de Kerck swaerder onheylen te verwachten heeft van een beroep, *cujus materia, quam cujus forma tantum vitiosa est. Nam si ex malis minimum eligendum est*, is het ongelijck beter voor de Gemeynthe een bequaem ende stichtelijck Predicant door quade practijcquen (neemt door kuypery, dreygementen, corruptien van eenige uyt de Gemeynthe of de Kercken-raedt) als een onbequaem en onstigtelick Predicant, door ghevoeg-

voeglijke en ordinaire middelen ; Behalven dat een ergerlick Predikant eygentlick door geen behoorlijke proceduyren kan werden verkooren ; want de Verkiefers zyn kundigh of onkundigh geweest van het quaet leven of leere der Beroepene.

Soo sy kennisse daer van gehadt, en hem des niet tegenstaende ter quader trouwe verkoren hebben, hebben de Verkiefers ende de verkoorene beyde de Kerckelijcke censure verdiendt, en zyn onwaerdigh de plaets, die sy in de Gemeynthe bekleeden, die derhalven aen sulck een beroepinge niet is gehouden.

Doch in gevalle sy van alles onkundigh, of door de rapporten van anderen geabuseert zyn geweest, behoort de gedane verkiefingh oock uyt dien Hoofde, gheannulleert te worden ; *Nam qui errant non consentiant l. 15. de Jurisd. l. 116. §. 2. de R. I. & paria sunt aliquid non fieri, vel errore fieri Bronckhor. ad d. l. 116. §. 2. Sic emptio venditio rei vitiose rescinditur l. 1. §. 1. & 2. de adil. edit: quanto magis electio perfidi aut profani Pastoris.*

Dewyle het dan in confessio is, dat de Synod. Goef. 1629. cap. 2. art. 10. aen de Classis uytdruckelick de magt geeft, om een verkiefingh, die door onbehoorlijke practijcquen geschiedt is, voor nul te verklaren, ende de schuldige te straffen ; Soo volght daer onwederseeckelick uyt, dat de selve Classis oock die eygen maght heeft een beroep, om het quaet comportedement van de Persoon, te improberen, want het komt uyt den selven Hoofde: te weten de subordinatie van de Kerck onder het Classis ; ende oock tot het selfde eynde, de eerste tot onderhoudingh van ordre en eendragt, 't laetste tot weringh van alle dwalinge en ergernis uyt Kerck en Classis. *Hoc casu electio tanquam iniqua improbatur, illo tanquam nulla annullatur. Et certe cui competis Judicium de nullitate sententia aut alicujus negotii, eadem ratione illi quoque competis Indicium de ejus iniquitate. Quod argumentum tanquam à simili recte procedit. Imo tanquam à majori ad minimum etiam magis stringit nam ubicumque eadem, aut major ratio equitas & utilitas est, ibi debet esse idem jus ; nec debet illi cui plus licet, quod minus est non licere l. 21. ff. de R. I.*

Sulcks het dan seer ongerijmt is, hier uyt in teghendeel te willen besluyten ; dat dewyl aen de Classis in het selve Synodus de macht van annullatie ofte improbatie gegeven werdt in dat eene geval, het selve daerom verstaen moet werden in andere gevallen geen plaets te hebben ; *quia exceptio firmat regulam in casibus non exceptis, & inclusio unius est exclusio alterius.* Want dan moest volghens dese stellinge daer eerst een regul zyn, by welke ghestatueert wierdt, dat de Classis geen recht of macht hadt om een beroep te approberen ofte te improberen : doch met die uytsonderingh

fonderingh, dat de Classis alffer quade practijcquen in de verkiefingh gebruyckt waren, *eo casu* alleen vermocht de selve te annulleren of improberen, ende dan souden die voorgheftelde regulen recht te passe komen: daer nu in tegendeel getoont is, dat de algemeyne Kercken-ordeninghe generael spreeckt, en geen uytsonderinge maectt, waer toe dan applicabel is: *quod lex nova disponens in uno casu, procedit etiam in alio, qui fuit equiparatus in lege antiqua.*

En dat in het voortchreve Synodus van Goes alleen gewach gemaectt wordt van de annullatie van een onwettigh beroep, is buyten allen twijffel toegekomen by occasie van diergelijck voorval, als wanneer de Kerck of mogelijk de Verkoorne heeft willen sustineren, dat de verkiefingh gevallen op een Persoon, onbesproocken van leer en leven, evenwel sijn voortgangh behoorde te hebben, schoon de selve door quade practijcquen van sommige voortgeset mochte zijn, tegen de welke men in allen gevalle (blyvende de beroepinghe ondertusschen in sijn geheel) Kerckelijck soude procederen, en de selve naer gelegentheydt van de misdact straffen: Maer de voorschreve Synodus heeft met Paulus geoordeelt, dat in Godts Kercke alles eerlijck en met ordre moet geschieden *1 Cor. 14. vers ult. nec malam causam ratione boni finis defendi debere*; Soo dat al was in de gantsche Kercken-ordeninge dit eene geval maer uytgedrukt, de reden en billickheyt (gelijck getoont is) dan noch soude leeren, dat de approbatie en improbatie oock tot andere gelijcke gevallen moeste overgebracht werden. *Nam non possunt omnes Articuli singulatim legibus comprehendit sed debent ceteri casus, qui tendunt ad eandam utilitatem, aut interpretatione aut jurisd. Etionem suppleri l. 12. l. 13 ff. de legib.*

Hier tegen en doet niet dat het Collegium Qualificatum in dat cas formele parthye is, als handtdadigh aen sulcke snoode practijcque, en dat daerom het oordeel en annullatie van soodanigh een beroep aen de Classis gebracht moet worden: Want behalven dat die quade proceduren oock wel buyten het Collegium Qualificatum heymelijck in het werck ghestelt kunnen zijn, soo moet het Collegium Qualific. oock, ten oplicht van de gantsche verkiefingh, als zijnde haer eygen werck, voor parthye gehouden werden; en de Classis derhalven uyt kracht van dit eygen argument, soo wel over de Persoon, als over de proceduren van de verkiefinghe mogen oordeelen.

Doch alle twijffelachtigheyt wordt in desen wegh-genomen, door het 58 en 59 Artijckel van de Kercken-ordeninge 1591, alwaer het suspenderen en deporteren van Ministers, die schuldigh bevonden worden aen ergerlijcke fouten in leer en leven (van welke cenige aldaer opghetelt werden) gestelt wordt aen die gene door welke de beroepingh geschiet

is; te weten, aen het Collegium Qualificatum, volgens het goet dunc-
ken en advis (dat is approbatie) des Classis, volgens den gemeynen regel
in Rechten, dat alles moet herdaen worden gelijk het ghedaen is, l. 35
ff. de R. I. gelijk sulcks oock wort geinterpreteert *Synod. ver. 1610 Cap. 2*
Artic. 9. behalven dat de Classis een aenstotelijk Predikant lichter mach
of kan improberen als deporteren. *Turpius ejicitur, quam non admittitur*
hostis: Daer en boven is de Classis somtijds bevoeght, niet alleen son-
der of tegen de wil van het Collegium Qualificatum of Kercken-Raedt
een Predikant dier plaetse te deporteren, (gelijk sulcks in Hollandt altijt
privatelijck aen de Classis, ende by appel aen het Synodus staet; waer
mede oock over een komt *Synod. Nat. Medio. 1585. Art. 64*) maer oock
sels een geheele Kercken-Raedt; soo wanneer de selve sich met doen of
laten *per crimen commissionis, aut culpam omissionis* groffelijck mochte heb-
ben vergrepen; *in quo, ut jam sapius dictum, praecipue consistit regimen Eccle-*
siaeticum per Classes & Synodos.

En gelijk de Kerckelijcke Regeringh en ordre, 't geen voorz is, me-
de brengen, soo wordt het selve *continuo usu* oock ghepractiseert, waer
van de exemplen soo kennelijck zyn, dat de Ondergeschrevene onnodig
aghten eenige daer toe op te halen; alsoo oock sels by het Coll: Qual:
van Middelburgh ghenoeghsaem bekendt wordt, dat soo wanneer yets
wesentlijcks op de leere en het leven van den Persoon te seggen valt, het
Classis als dan reden soude hebben om des sels beroep te improbe-
ren.

Dan behalven de voorverhaelde komen hier bysonder nogh twee an-
dere redenen in consideratie.

Eerst, of de Classis ghemoets-halven, en uyt kracht van het Synod.
Dord. 1618. 1619. sess. 138. en de Resolutie van de Heeren Staten van
Zeelandt van den 22 Juny 1675. art. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. ghenoeghsamen reden
van improbatie heeft, soo wanneer den beroepen Persoon verdaght, of
overtuyght is, een voornaem Autheur of Voorstander te zyn van eeni-
ge nieuwe stellingen, expressien in de Godt-geleertheydt en onghewone
uytleggingen van de Heylige Schrift, welke nochtans volgens het oor-
deel van de Beroepers zyn seer aenmerckelijck en sichtigelijck, in allen
gevallen niet aenloopende tegen de Formulieren van eenigheydt, en die
daer en tegen van de Classis gheoordeelt zyn seer schadelijck, aenstoote-
lijck, immers ter zaligheydt nogh nut, nogh nodigh te welen?

Ten tweeden, of het oock een wettighe reden van improbatie is, als
de Classis met goet fundament oordeelt, dat den beroepen Persoon en
synen dienst, moghelijck oock buyten sijn schult, in die en andere nae-
buy-

buyrighe Kercken gantsch niet aenghenaem , noch stichtelijk soude zyn ?

Dan alsoo het eerste geval by na heel *Theologisch is* , sullen de Ondergeschrevene het selve laten aen het onderfoeck en oordeel van Kerckelicke Persoonen en Vergaderingen.

Maer op de andere Vrage zyn de Ondergeschrevene van advis , dat alsoo de vruchtbaerheydt en stichtinge van den dienst eens Predikants bysonder hanght aen de algemeene toegenegentheydt der Gemeynthe tot sijn Persoon , het derhalven de plicht is van een Coll: Qual: of Kerckenraedt, uyt te sien na sulcke Persoonen , die , soo verre het moghelijk is , de gantsche Gemeynthe en het Classis aenghenaem en stichtelijk zyn , en by soo verre het Coll: Qual: in hare verkiefsingh daer geen behoorlijk regard opgenomen moght hebben , is de Classis bevoeght en verplight, de selve verkiefsinge tot rust en best van Kerk en Classis af te slaen.

En gelijk soodanigen improbatie des Classis op de reden en de stichtinge der Kercke gefundeert is , soo wordt de selve oock bekrachtigt in de voorz Kercken-ord. van Zeelandt 1591. art. 17. alwaer uytdruckelijck geseght wordt „ dat in cas van merckelijcke onwille in seeckre „ Gemeynthe, opstaende teghen haren Minister (hoe wel stichtelijk van „ gaven) de Classis dan de selve onwille niet konnende weeren, bevoeght „ is den voorz Minister te verplaetsen, en dat met verklaringh van sijn „ onschuld, soo hy onschuldigh is.

Uyt welcken art. van het meerdere tot het mindere kan worden geargumentteert , *nulla enim hic relatio speciei ad genus, aut separatorum inter se*) want indien de Classis om de onwille en onversoenelijcke af keerigheydt van een Gemeynthe , ontsaen tegen haren Predikant, die reeds in actuelen dienst is, den selven behoort te verplaetsen ; hoe veel te meer behoorden sy om de selve reden niet te admitteren soodanigh een Predikant, die maer verkooren, en noch niet bevestigt is ; want anders soude de Classis met soo een Predikant te admitteren, doen , 't geen sy selfs naderhandt wederom soude moeten herdoen, regel-recht tegen alle stijl en ordre van regeren , *cum lex saepe non tollat, sed toleret factum, quod tamen impedit faciendum arg. l. 1. §. 5. v. sed melius de Postul.*

En heeft dese reden van improbatie nogh soo veel te meer kracht , soo wanneer niet alleen de Gemeynthe , maer oock de nabuyrighe Kercken , ja de Classis selfs tot den verkoornen gantsch niet ghenegen is, Insonderheydt als de selve ongenegentheydt van Kerck en Classis niet voort komt, uyt een personele haet , maer uyt sught en sorghe voor beyder vrede en welstant ; in allen gevalle daer in niet opvolgende haer eygen sinnelijck-

heyt; maer des versocht en geverght, bereydt zynde hare redenen van ongenegentheydt het oordeel van een Synodus te onderwerpen; daer nochtans den voorz 17 articul spreeckt van een onwille en haer, opghenomen tegen een onschuldigen, en die stichtelycke gaven heeft, en wil dat selfs sulck een om de ruste van de Kerck sal worden verplaest; hoe veel te meer dan een schuldigen, om die selve reden geimprobeert.

Hier tegen komt niet in consideratie, of die onwille is by de gheheele Gemeynthe, of by des selfs meerder of minder deel (*non enim pars major semper, est pars melior*) alsoo de Kercken-ord. in het voorz 17 art. alleen gewagh maect van een onwille in de Gemeynthe; en het *Synod. ver. cap. 2. art. 5.* seght van een groot deel van de Gemeynthe, dat ghenoech is, insonderheydt wanneer onder het minder deel oock ghevonden werden het meerder deel der Predikanten, een goet deel van de Kercken-aedt en Gemeynthe, en onder die eerlijcke en deughtsamen Luyden, die wrek maecten van Godts-dienstigheyd.

En of schoon den selven Predikant van het ander, ja mogelijk grooter deel der Gemeynthe, immers soo seer bemint, als van het eerste ghehaet was, soo soude de Classis dan noch grooter reden hebben om het selve beroep te improberen; want de gemoederen in sulcken geval maer te meer tegen den anderen verbittert worden; daer nochtans de verplaetsingh tot wegh nemingh van alle verwyderingh en verwerringe gheschieden moet.

De overgrootte gunst en ongunst van verscheyde Persoonen, omtrent de selve Predikanten, geeft altydt occasie tot twist en tweedraght, ja somtyds oock tot een geheele scheuringe (gelijck daer van de droevighe exemplen maer te veel zyn) seggende de eene, Ick ben Pauli, den anderen, Ick ben Apollo 1. Cor. 3. v. 4. &c.

't Is dan de plicht van de Classis, dit steen des aenfoots door hare improbatie wegh te nemen, op dat de verwyderde gemoederen weder gheconsolideert en vereenigt moghten werden in een ander Predikant, niet min bequaem en stichtelijck als de eerste, die door dese improbatie geen ongelijck aengedaen wordt, want die onder verklaringe van onschuld, soo hy onschuldigh is, geschiet.

In allen gevalle, dewyle den Predikant is om de Gemeynthe, en de Gemeynthe niet om de Predikant, soo behoort den Beroepene sijn particulier voordeel niet te prefereren voor de vrede van de Kerck, maer de Beroepinghe liever van selfs declineren, om door sijn komste geen occasie tot ergernis te geven.

Vierde Vrage.

Of het Classis een beroep geimprobeert hebbende, genoodtsaecht is aen het Collegium qualificatum altyds redenen van hare improbatie te geven; en in cas van jae, by aldien het Collegium qualificatum de selve redenen niet waerachtigh, of wettigh quam te oordeelen; of in sulcken geval het voorsz Collegium qualificatum sich soude moeten adresseren en appelleren aen een Coetus of Synodus van de selve Pro-vintie, dan of het selfs bevoeght is over de gegevene redenen, als Rechter te oordeelen, ten minsten op de selve beroeping, met voor-by-gaen van de Classis en Synodus, de approbatie van de Magistraet der Plaetse, daer de verkiesingh geschiet is, te versoecken, en alsoo met de bevestigingh voort te gaen.

Op de vierde Vraegh zeggen d'Ondergeschrevene (behoudens het oordeel van beter gevoelen) dat jae het Classis aen het Collegium Qualificatum om alle gevoeghs-wille in 't gemeyn, de voornaemste redenen van hare improbatie behoort te geven, (schoon sulcks als disputabel in de Kercken ordeningh van Zeelandt noch niet is gedeceideert, *Synod. Thol. 1638. Cap. 11 Art. 1.*) niet eygentlijk om over de selve redenen met het Collegium Qualificatum in eenigh debat te komen, veel min om haer als Rechters daer over te laten oordeelen, maer op dat het selve weten moge, waer na sich voor het tegenwoordighe en in toekomende te reguleren.

Soo plegen de Rechters onder ons, de redenen van condemnatie in de extensie van hare criminele vonnissen te laten in vloeyen, niet soo seer om daer mede aen anderen, veel min aen den Gecondemneerden reeckenschap van haer doen te geven, maer bysonder om aen de wereltd bckent te maecten, wat misdaden den Schuldigen heeft begaen, en wat straffe hy vervolgens voor de selve heeft te lyden; ter waerlichouwinge van andere, om haer voor dier-gelijke fouten en straffen te wachten; 't welck alsoo het in civile saken eygentlijk geen plaets heeft, wort dien-aengaen-„ de in de Sententie oock niet anders gestelt, als dat den Rechter met „ rype deliberatien van Rade, en overweging van al 't gene ter materie „ dienstig is, aldus geoordeelt heeft, sonder eenige specificatie van redenen, daer toe den selven Rechter niet en is gehouden, om niet selfs een aenleydinge tot appel te geven, *Carpsov. Process. jur. Tit. 16 Art. 1. No.*

65, 66, 67, 68, 69, 70. De Classis een beroep aldus om redenen geimprobeert hebbende, behoort het Collegium Qualificatum sich het oordeel des Classis te laten wel-gevallen. *Nam licet decreta & sententias non Iudicis auctoritate, sed legibus & rationibus metiri oporteat: Ioseph Ludov. decis. Luc. 52 N. 13: tamen illa ex justis causis interposita praesumuntur arg. l. 2. C. de offic. civil. iudic: ideoque non temere ab iis appellandum, praesertim in causa & casu Ecclesiastico, ne materia discordiae nascatur.*

Indien evenwel het Collegium Qualificatum sich met de voorschreve uytspreeck des Classis beswaert mochte vinden, ende de gedane verkiefsinge, om geen waerom, konde laten varen, isser geen ander middel dien-aengaende voor het Collegium Qualificatum overigh, als sich by forme van appelt' addresseren aen een Synodus van de selve Provincie, (zijnde dit het eenige ordinaire middel, door welke de sententie of uytspreeck van een lager Rechter kan werden te niet gedaen, of gecorrigeert, L. 2: C. sent. rescind non poss.) voor het welke de Classis als een onderhoorigh lidt, de redenen van hare improbatie moet justificeren en staende houden; alsoo anders de Synodus by manquement van dien, de improbatie des Classis soude te niet doen, ende het Collegium Qualificatum daer en tegen autoriseren met hare ghedane verkiefsinge voort te gaen; gelijk sy in tegendeel de waerheydt en wettelijckheydt der voorschreve redenen haer gebleken zijnde, gehouden is de voorschreve improbatie des Classis te confirmeren, en het Coll. Qual. te ordonneren sich het selve oordeel te onderwerpen. *Hac enim est usus ac utilitas appellationis, quae est ab inferiore Iudice ad superiorem gradatim facta provocatio, ut is causam ante a quidem cognitam, sed ut appellans intendit injuste aut imprudenter, desinitam denuo cognoscat sententiam, prius latam in totum rescindat, aut in melius reformet. arg. l. 1. ff. de appel. Wesemb. ad. D. tit. ut No. 3.*

Dese ordre en stijl van procederen, leert ons niet alleen de natuyr ende practijcq van de Burgerlijcke en Kerckelijcke Regeringe in 't gemeyn, (*quod cum prius in confesso aliorum jam satis demonstratum est*) maer is oock by verscheydene Nationale en Provinciale Synoden, in haer algemeyne en bysondere Kercken-ordeningh uytdruckelijck vast-gestelt, gelijk sulcx kan nagesien worden, *Synod. Natio. Mediob. 1581. Art. 23. Synod. Natio. Hag. 1586. Art. 28.* de algemeyne Kercken-ordeningh beraemt te Dort 1619. *Art. 31.* en die van *Zeeland 1591 Art. 28.* met de naedere interpretatie daer over gedaen, *Synod. Goes 1597 art. 5. Synod. Ver. 1620 Cap. 2 art. 6 en Cap. 3 art. 5. Synod. Thol. 1638 Cap. 1 art. 4.* uyt alle 't welke klaerlijck consteert, hoe dat een Kerck, of eenigh lidt van dien, sich door de uytspreeck van een minder vergaderighe vindende beswaert, *propria auctoritate* des selfs oordeel niet vermogh te verwerpen, of met hare proceduren

duren voort te gaen, maer sich moet adresseren aen een hooger Kerckelijcke vergaderinge, na welkers oordeel by meerderheyt van stemmen gegeven, soo wel de eene als d'andere sich moet reguleren: gelijk oock de gesamentlijke Kercken en Classen van Zeelant, by speciale Acte achter het voorsz *Synod. Ver.* gevoeght, heylighlijck beloofst hebben te sulden doen: Waer tegen niet en doet dat het selve Synodus noyt is gearresteert (zijnde *fulx* boven pag. . . . al beantwoordt) veel min die regul, *quod res inter alios judicata, aliis non noceat*: alsoo de selve bysonder in private en Burgerlijcke, en niet in publicque en Kerckelijcke saken plaats heeft; want al het geen Gedeputeerden van sekere Collegien of Gemeynschappen, uyt naem en last hunner Principalen beramen en besluyten, obligert oock ter nakominge de andere Leden, 'c zy tegenwoordigh of toekomende, die juyst in persoon daer over niet gestaen hebben, *arg. l. 143 de R. I.* konnende daer inne geen veranderinge ghemaect werden, als door de gesamentlijke Gecommitteerden van de respectieve vergaderingen, *per l. 35 ff. de R. I. l. 5 C. de oblig. & act.* Want anders wasser geen staet ter wereldt te maecten op de onderhandelingen en besluyten van eenige vergaderingen.

In gevolge van alle welke Synodale wetten, het selve *quotidiano usu* oock is gerecipieert; en dat gelijk in verscheydene voorvallen, soo ook in het bysonder rakende de beroepinghe en deportementen der Predikanten; waer van d'exempelen te menighvuldigh zijn, om eenighe van die alhier aen te halen.

En wat soude doch het Collegium Qualificatum in sulcken gheval anders doen, als sich het oordeel des Classis t'onderwerpen, of te appelleren aen een Synodus, *nam non datur tertium*: Het mach de redenen van improbatie by de Classis geven, *suo arbitrio* niet veroordeelen, want behalven dat de Classis dan geen meer recht soude hebben als een particulier Litmaet, die mede tegen een beroepen Predikant yets vermogh in te brengen; soo soude oock een minder Vergaderinghe van de besluyten van een hooger Vergaderinge mogen kennis nemen, en die nae haer fantasie aennemen of verwerpen, dat seer ongerijmt is, ghelijck oock het Coll. Qual. parthye en Rechter soude zijn, in eene en sijn eygen saeck, *contra l. un. C. ne quis in sua caus: Ind.*

Alsoo weynigh mach het Collegium Qualificatum, met voor by gaen van Classis of Synodus, d'approbatie van de Magistraet versoecken, ende daer op met de bevestingh voortgaen; alsoo de politicque approbatie in Zeelandt niet bekent of gebruyckelijck is, ghelijck wel in Hollandt, dewyle de Burgerlijcke en Kerckelijcke Regeringh malkander aldaer verstaen hebben; dat de Magistraten, in plaetse van de voorsz approbatie, hare Gedeputeerden souden senden in de Kercken-Raedt, en nevens de selve

selve over de verkiesingh sitten; 't welck gelijk het by de Kercken-ord. van Zeeland 1591 is gestatueert, soo is het oock t'zedert dien tijdt altoos precijs onderhouden, sonder dat oyt de Kerck het voorsz recht van approbatic aen hare Magistraet heeft gedefereert, noch oock van haer oyt is gepretendeert, als mogelijck eens tot Vlissingen op ongewoone wyse; waer by noch komen de iterative *Resolutien van de Heeren Staten van Zeelant*, „ als van de Jaren 1619. en 1673, by welke sy uytdruckelick verklaren, „ dat men in geenen deele van de eens vast-ghestelde Kercken-ordeningh „ 1591. ende gewoonten, sal afwijken, maer by de selve allesints perfi- „ steren; gelijk oock haer Edele Mog. by hare Resolutie van den Jare 1675. Art. 11. in het bysonder verstaen hebben, dat geen Classis „ of Kercken-raedt by het approberen of het admitteren van eenigh Pre- „ dikant, eenige nieuwe ordres sal vermogen in te voeren, maer gehou- „ den zyn d'oude te volgen; Waer teghen dese manier van doen regel- „ recht aen loopt. Daer en boven strijdt het oock tegen alle reden en stijl van procederen, dat een Magistraet, die door haer selven de electie heeft helpen doen, oock voor haer selven de approbatic soude hebben. *Est enim regula Juris Civilis neminem in rem suam auctorem fieri posse. l. 1. ff. de auct. tutor.*

Maer en of schoon de Politique approbatic oock in Zeeland, soo wel als in Hollandt, plaets hadt (des neen) soo is daerom de Kerckelijcke, niet te min van de selve noodsaeckelickheydt en nuttigheydt, nochte en wert d'cene door d'andere niet uytgefloren.

Want de Magistraet let in hare approbatic alleen op den Borgerlijcken handel en wandel der verkoorne, om te sien of ty uyt dien Hoofde niet eenige wettelijcke oorfaecken mogt hebben, om hem uyt hare Stadt te weeren, gelijk dat in die termen uytgedrukt staet. *Synod Nat. Hag. 1586. Art. 4. in medio.* 't Welck bysonder oock sijn reflexie heeft, om dat een Predikant is een publijcq Persoon, die derhalven tot de exercitie van sijne publique Bedieninghe *publica auctoritate* moet worden gheadmitteert.

Gelijk oock een Notaris by de Staten van den Lande, naer voorgaende examen van het Hoff Provinciael, over sijn bequaemheydt, op de voorstelling van de Magistraet syner woon plaetse, tot dat Ampt zynde geauthoriseert, de plaets syner residentie niet soude kunnen veranderen, en elders het voorsz Ampt oeffenen, dan na voorgaende admisie van de Magistraet dier plaetse, schoon op sijn leven of promotie-brief niets te seggen viel.

Alle het welcke alleen raeckt de Borgerlijcke ordre, waerom oock selfs aen de Magistraet van een andere Religie het recht van approbatic, over

over een beroepinge werdt gegeven, Kercken-ordeninge 1591. Art. 3. en 4. dat nochtans, gelijk gefeyt is, niet verder en fiet, als op het Borgerlijke comportement van den beroepene. *Synod. Thol. 1602. Art. 25. geconfirmert. Synod. Thol. 1638. cap. 6. art. 3. in fine.*

Maer de Magistraet Gereformert zynde, moet gheoordeelt werden noch wat verder te gaen, en als Voorstanders van de selve Religie, met hare approbatie den beroepene niet alleen als Borger, maer oock als Predikant met aengenaemheyte te ontfangen, sijn Persoon in protectie te nemen, en synen dienst allesints te handhaven: Alle het welke in Zeeland geen plaets heeft, om dat de Magistraet door haer Gedeputeerden haer handt en stem heeft in de verkiefingh, en de selve alsoo genoeghsaem probeert.

Dan indien evenwel door overstemmingh van de Kercken-raedt, een Predikant was verkooren, dien de Magistraet voor geen Lidt van hare Borgerlijke ghemeynschap konde erkennen, soude sy het selve beroep *ex officio* mogen improberen, of liever de Classis sulcx laten doen, dewijl hy het bloote Borgerchap onwaardigh, oock gheen Predikant kan zyn; Soo dat dan de Politique improbatie in Zeelandt seer selden; de approbatie daer en tegen eygentlick noyt eenige plaets of kracht heeft, als allcen *eo casu*, dat de Magistraet van een andere Religie is, die in de electie niet hebbende te seggen gehadt, naderhandt kennisse neemt van den uytwendighen wandel van den verkorene, doch verder niet; *ut jam dictum.*

Het zy oock hoe het zy; de politijcke approbatie geeft noch neemt niet aen de Kerckelijke, die dan nogh evenwel geheel noodtsaackelijck is, alsoo de selve (ghelijck boven quaest. 3 bewesen is) gaet over de forme van de verkiefingh, over de Persoon van den Beroepene, sijn leere, leven, gaven, als oock over de constitutie van de Gemeynthe, tot welke hy geroepen is, om na ondervindingh van saecken de selve te approberen, ofte improberen.

Alle het welke Kerckelijke saecken zynde, alleen van de Classis konnen gedaen worden, en by appel oock van de Synodus, aen welke de gegraveerde partye haer moet adresseren, of anders het oordeel van de Classis opvolgen.

Hier tegen worden nu verscheyde argumenten geobjicert, tot adstructie dat een Coll: Qual: van de improbatie van een Classis niet behoefte te appelleren.

Eerst; dat het Coll. Qual: geen puyre Kerckelijke Vergaderinghe is, als bestaende uyt Gedeputeerden van de Magistraet, en de Kercken-raedt, en by geyolgh de verkiefingh by het selve geschiedt, geen puyre
Kerc-

Kerckelijcke saecke ; ende dat derhalven de Classis of Synodus niet bevoeght soude zyn , over de selve Vergaderinghe ende saecke te Vonnissen.

Waer tegen by manier van retorsie kan geantwoort werden : te weten, om dat de verkiefsingh van een Predikant is een geheele Kerckelijcke saecke , soo moet by gevolge de Vergaderinge, door welke die gedaen wort, tot soo verre oock als Kerckelijck geconfidereert worden ; uyt welcken Hoofde dan oock de Classicale en Synodale *Jurisdictione vel quasi*, over de selve Personen en handelingen is gefundeert.

Dat nu de beroepinge is een geheele Kerckelijcke saecke , blyckt uyt de natuyr van de Kerckelijcke Regeringh , als oock uyt de instellingh , het Ampt ende de plicht van een Predikant (gelijck sulcks in het Formulier der bevestingh ordentelick wêrdt verklaerd) waerom oock de verkiefsingh, volgens de practijc der Apostelen, en der primitive Kerk altoos geschiedt is door Kerckelijcke Pertoonen. *Actor. 1. vers. 23, 24, 25, 26. Cap. 6. vers. 3, 4, 5, 6. & Cap. 14. vers 23. De Nederlandsche Confessie Art. 31.* „ Seght oock dat de Dienaren des Woorts, tot hare Ampten behooren „ gekoren te werden door wettelijcke verkiefsingh der Kercke. Sulcks leert ons oock het Formulier der bevestinge , alwaer den beroepene eerst „ afgevraeght werdt ; Of hy in sijn herte gevoelt , dat hy wettelick van „ Godts Gemeynthe , en mits dien van Godt selve , tot den H. Dienst be- „ roepen is.

Sulcks dat de Gedeputeerden van de Magistraet in dat selve Collegie niet eyghentlijck verschynen als Magistraten (want anders soo souden oock de Overheden van een andere, ja van een Heydensche Religie over de beroepinge der Predicanten moeten staen, die nochtans met alle bescheydt en volghens het Synod. Thol. 1638. cap. 6. art. 3. daer van uytgesloten zyn , soodanigh dat sy nogh door haer selven, nogh eenighe Gedeputeerden op de verkiefsinge mogen compareren) maer als voorname en aensienelijcke Ledematen van de Gemeynthe (egter *ex potestate delegata* representerende hare committenten) gelijck die Kerckelijcke character oock daerom in het 3 art. van de Kercken-ord. 1591. met nadruck wort gespecificeert.

Hier om worden oock in die Steden, daer de verkiefsingh privatelick by de Kercken-raedt geschiedt, gesamentlijck voorname Heeren van de Regeringh *quatenus tales* tot Leden van de selve Kercken-raedt verkooren, die daerom het selve Collegie, en de saecke aldaer verhandelt, door hare politicque character niet *mixti generis*, half Borgerlijck en Kerckelijck maecken, maer blyven van de selve natuyr als te vooren, te meer dewyle tot Middelburgh maer vyf Gedeputeerden uyt de Magistraet tot de

de Kercken-raedt, bestaende uyt tseftigh Persoonen, worden toeghevoeght. *A majori enim & potiori parte fit denominatio, & accessorium sequitur naturam sui principalis cap. accessorium de R. 7. Bronchorst ad l. 178. ff. R. I.*

Want indien door de tusschen-komste van de Heeren Gedeputeerden uyt de Magistraet eenige wesentlijke veranderinghe in het selve Collegie, en des selfs onderhandelighen quam te ontfaen, soo moefte niet de Magistraet, als de meer weerdighe tot de Kercken-raedt, maer de Kercken-raedt tot de Magistraet overkomen.

Hier teghens doet oock niet dat de naem van het Coll: Qual: Kercken-raedt 1591. art. 25. onder de Kerckelijcke Vergaderinghe niet wordt opgesteldt; want het selve wordt aldaer en elders onder de Kercken-raedt begreepen: *Natura enim rerum conditum est, ut plura sint negotia, quam vocabula l. 4 ff. d. & pres. verb.* en is die selve benaminge eerst naderhandt in gebruyck ghekomen, om te toonen dat de Kercken-raden in Zeelandt, geassiteert met eenighe Heeren uyt de Regeringh, tot het doen van de verkiesing zyn gequalificeert, sonder eenige politijcque approbatie, anders als in Hollandt en elders; gelijk dan in Hollandt de approbatie van de Magistraet de natuyr van de Kerckelijcke beroepinghe niet en verandert, maer die als foodanigh even wel aen de Classis komt; soo kan in Zeelandt de politijcque sessie, in plaets van de approbatie gekomen, sulcx oock niet doen.

Waer mede dan beantwoordt zyn alle die exceptien, als of de Kercken-ordeningh en andere Synodale Resolutien op het Coll: Qual: niet applicabel waren, om dat juyft dat woordt in de selve niet gevonden wordt; want door dat middel kan het Coll: Qual: sich ontslaen en ontrecken van alle Borgelijcke en Kerckelijcke wetten, quansuys om dat de selve haer by name niet en zyn voorgeschreven, en dat sy als een *Collegium mixtum*, en handelende over saecken van ghelijcke natuyr, dien-aengaende nogh van de Politie, nogh van de Kerck affonderlijk eenige beveelen te ontfangen hebben, *qua sapiunt merum independentissimum.*

In allen gevalle, 't zy de verkiesingh by het Coll: Qual: gheschiedt is *mere Ecclesiastica* (als getoont is) 't zy *mixti generis* (*quod negatur*) hoe men het oock neemt, soo blijft nochtans over dien allen *de jurisdictio vel quasi* van de Classis en Synodus ghefundeert; want indien (gelijk het Coll: Qual: selfs bekennen moet) dat de Classis bevoeght is een verkiesing door quade practijcquen gedaen, te annulleren, en 't Coll: Qual: daer mede beswaert zynde, in sulcken geval aen't Synod. soude moeten appelleren; om de selve redenen kan en moet sulcks oock in de andere ghefallen geschieden *quia non debet jure diverso censerit una & eadem res*, alsoo by de Onderge-

schrevene op de voorgaende Vrage, onwederspreeckelijck bewesen is, dat de improbatie des Classis oock plaets heeft in verscheyde andere ghevallen, genomen van de Perfoon der Beroepene, en de constitutie der Kercke.

Dewyle dan de jurisdictie des Classis over de gedane verkiefingh, volgens eygen bekentenis competent is, in een geval (en volgens klaer befehdyt oock in meer andere) & *quidem in prima instantia*; soo is by ghevolgede Synodus in cas van contradictie oock bevoeght in *secunda instantia* over de selve gevallen te oordeelen, alsoo de Classis immediatelijck onder de Synodus staet.

Sulcks dan indien dese regul (van dat het Coll: Qual: geen puyr Kerckelijcke Collegie, en de verkiefingh van een Predikant geen puyr Kerckelijcke laeck zynde (*quod tamen negatur*) het een en het ander daerom de judicature van de Classis en Synodus niet soude kunnen onderworpen zyn) op reden ghefundeert was, soo moeste het noyt kunnen gheschieden, dat het oordeel over de verkiefingh van een Predikant aen de Classis of Synodus quam te devolveren; en het contrarie van dien, selfs maer in een geval getoont zynde, verliest sy oock haer kracht in de andere gevallen van gelijcke natuyr *Everhard. loc. g. n. 5. v. tertio.*

Sed posito, at non concessu; datter in desen dispuyt en speculatie viel over de Jurisdictie van de Classis en Synodus, soo soude dan noch de decisie hier van aen haer eygen oordeel staen, *Pratoris enim est estimare, an sua sit Jurisdictio l. 2. ff. si quis in jus voc. l. 5 ff. de judic. & Index in questione incompetens est competens Index Gail Lib. 1 Obs. 34 Carp. 2 p. 1 Jurisp. Cap. 3 defn: 11.* Gelijck oock dagelijcx d'exceptien van incompetentie voor den gepretendeerden in competenten Rechter wort geproponeert, die dan over de merite van de selve oordeelt.

Behalven dit, wordt oock geobjicieert, alsoo d'improbatie des Classis slechts gehouden moet worden voor een *advys*, dat daerom het Collegium Qualificatum van het selve niet genootsaect is te appelleren, *cum materia appellationis sit sententia definitiva, aut decretum.*

Waer tegen d'Ondergeschrevene niet anders behoeven te seggen, als dat op de tweede vrage onwederspreeckelijck bewesen zijnde, dat de Classis uyt de natuyr van de Kerckelijcke regeringh; uyt den inhoudt van de Kercken-ordeningh; uyt kracht van de tachtich jarige possessie, en uyt de eygene bekentenis van het Collegium Qualificatum, magt heeft de verkiefingh van een Predikant *ex potestate jurisdictionis vel quasi*, om redenen te approberen of te improberen, het selve dan by gevolge niet gehouden moet worden voor een *bloot advys*, maer voor een *decreet*, *bevel*, *nytspraeck*, *besluit*, *oordeel*, *arrest*, &c. hebbende de kracht van een gewyde;

de; want die sich by het decreet of besluyt van een Rechter beswaert vindt, moet (oock na het eygen seggen van het Collegium Qualificatum) van het selve, gelijk van een sententie appelleren, *cum ambo contineant jussum judicis, hoc judiciale, illud extrajudiciale Wesemb. parat: ad Tit: ff: de appell.*

Eyndelijk wort van het Collegium Qualificatum hier tegen inghebracht, dat dewyl van de Classis in hare improbatie verscheyde nulliteyten begaen zijn, het derhalven onnodigh is van de selve te appelleren, als welcke van sich selfs vervalt; maer behalven dat de ondergeschreyene gantsch geene nulliteyten zijn voorgekomen (*nec etiam in decreto tam stricta solemnitate ratio, quam in Sententia, quippe que non plenam sed summariam tantum causa cognitionem presupponit Carps prec. Jur: Tit. 16 Art 1. No: 3*) soo moet men hedens-daeghs oock van vonnissen en arresten, in welke gepretendeert worden nulliteyten gepleeght te zijn, alsoo wel appelleren als van d'andere; van welke den hoogen Rechter oock bevoegt is kennis te nemen: *Cum Index ad quem non tantum de iniquitate, sed etiam de nullitate sententiae cognoscit, hoc casu eam rescindendo, illo autem corrigendo. Quod de nostris, Gallorum, & aliorum moribus multis auctoritatibus probat Groenew. de ll. abr. ad Tit. C. quand. provoc. non est nec.*

Aldus getoont zynde, dat het Collegium Qualificatum over de wettelickheydt van de redenen des Classis als Rechter niet magh oordeelen; Soo blyft dan vast, dat het Collegium Qualificatum van het gewysde des Classis, in cas van contradictie, heeft moeten komen in Appel aen de Synodus, den Competenten Rechter in desen, 't welck van het Collegium Qualificatum niet zynde geschiedt, ende de *fatalia interjicienda & proseguenda appellationis*, hebbende laten verlopen (alsoo d'interjectie binnen den tydt van thien dagen na het vonnis of besluyt moet geschieden, *auth. bodie C. de appell. Nov. 23. cap. 1.* welke tydt oock in het Kerckelijck is gestatueert, op poene van sijn actie te verliezen, *Synod. Thol. 1638. cap. 1. art. 4.*) Soo moet nootfaeckelick de improbatie des Classis stand grypen, ende de kragt hebben van een wet of gewijsde; *Nam sententia legis habet auctoritatem Carps. Process. jur. Tit. 16. art. 1. Num. 30. & inter partes jus facit. vel potius quod jam antea competit declarat. Faber. Cod. lib 2. Tit. 12. de fin. 42. Num. 7.* nochte kan daer tegens niet helpen de versochte en verkregene approbatie van de Magistraet; Want die in Zeelandt geen kragt heeft, *auctoritas enim Magistratus, injuste, & non servato juris ordine, interposita, rata non est. arg. l. 170. de R. I.* In allen ghevalle kan de selve niet prejudicieren de improbatie ende de uytspreeck des Classis. *Nam qui licitam provocationem omiserit, perpetuo silere debet, nec per supplicationem impudens petere Principis Auxilium, etiam sub pana denegationis & infamiae l. 3. C. ut pend. vel l. 1. l. 2. C. eod. l. 3. C. sent. rescind. non poss.* sonder dat daer

44 *Consideratien over verscheydene Vragen en Gevallen,*

tegen kan gepretendeert worden, d'onrechtmatigheyt van de selve uyt-
 spraeck, die soo langh de selve by een hooger Rechter niet vernietight
 ofte verbeterd is, voor rechtmatigh gehouden moet worden; *Nam res*
judicata pro veritate accipitur l. 107. ff. de R. I. & *post eam nihil amplius quaritur*
l. 56 ff. de rejud: nam pratorius reddere dicitur, etiam cum inique decernit, re-
latione scil. facta, non ad id quod prator facit, sed ad illud quod pratorum facere
convenit. l. 2. ff. de just. & jur. cui decreto etiam in casu erroris aut iniquitatis
parere publice interest, propter verum judicatarum auctoritatem, l. 65. §. 2. ff. ad
SC. Trebell. Dat nochtans by de Classis niet ghepretendeert werdt, als
 die hare improbatie fundeert op Kerckelijcke Rechten, en billicke reden-
 nen, overbodigh om de selve voor de Synodus te verantwoorden; zynde
 het daer en tegen in haer oordeel ten hooghsten onrechtmatigh, en van
 een gevaerlick gevolg, dat een Collegium Qualificatum, sich aenma-
 tigh de improbatie des Classis als onrechtveerdigh, *suo arbitrio ac propria*
auctoritate verwerpt, met hare proceduren voort-gaet, en allesints de-
 elincert, de saecke by provocatie te brengen, of by compromis te ver-
 blyven aen de decisie van een Coetus ofte Synodus van de selve Provin-
 cie.

Vijfde Vrage.

En in cas dat, jae, het Collegium Qualificatum in sulcken geval
genoodtsaecht soude zyn te appelleren aen de Synodus, of dan het
selve Synodus over de voorsz saecke evenwel noch als Rechter soude
konnen oordeelen, niet tegenstaende eenige, of alle de Classen, uyt
welcke de voorsz Synodus bestaet, haer oordeelen gevoelen dien-aen-
gaende (alvooren aen het selve was geappelleert) ten deelen niet
duysterlick hadde geopenbaert en geuyt?

Op de *Vijfde Vrage*, zyn de Ondergeschreven (onder correctie) van
 gevoelen, dat jae de Synodus van Zeelandt (schoon dat eenighe of alle
 de Classis van de selve Provincie, voor dato van de provocatie, haer
 sentiment en oordeel desen-aengaende niet duysterlick hadden geuyt) in
 cas van Appel, even-wel noch als Rechter over de selve saecke soude mo-
 gen oordeelen.

Tot adstruëtie van dien, behoeven d'Ondergeschrevene niet anders
 of meerder by te brengen, als dat de selve quaëstie in het vermaerde Sy-
 node Nationael, van den Jare 1618, en 1619. gehouden tot Dordrecht,

magno conatu is geventileert, ende aldaer *post plenam causæ cognitionem*, t'eenemaal ghecideert, by occasie dat t'zedert het Jaer 1600. in meest alle de Nederlandtsche Kercken, ende voornamentlick in Hollandt; ontstaen waren verscheyde geschillen, en hevige debatten over eenighe Geloofs-poincten; ende wel bysonder over die fameuse vyf Articulen; tot soo verre, dat de selve differenten noch door mondelinghe conferentien, ten overstaen van de Heeren Staten, verscheydemael ghehouden, noch door de Provinciale Synodus konden werden bygeleydt; Alsoo de eene den anderen niet alleen heymelick suspecteerde, maer oock in het openbaer veroordeelde, met gevolgh van suspensie, deportement, aparte Vergaderingen, &c. Soo dat de Heeren Staten Generael, als oock den Heere Prince Maurits, hooghloffelijcker Memorie, tot voorkomingh van alle vordere verwyderinge, nootfaeckelijck oordeelden te beroepen een Synode Nationael, als het eenighste en beste middel om dese hoog-gaende Kerckelijcke verschillen, finalick te decideren; Gelijck daer op in den Jare 1618. volghens speciale last ende ordre van de Heeren Staten Generael, uyt yeder Provinciael, als oock het Walsche Synode, ses, soo Predikanten als Ouderlingen, met vier Professoren in de Godheydt, nevens de Gedeputeerde Theologanten van Engellant, de Palts, Hessen, Switserlandt, Geneven, Bremen, ende Embden, tot Dordrecht zyn vergadert, om ten overstaen van seeckere Heeren Gedeputeerden uyt yeder Provincie, over de voorsz Kerckelijcke verschillen na Godts Woordt ende inhoudt harer Instructie, peremptoirllick te oordeelen; *Act. Synod. Dord. 1618, & 1619. in præfat. ad reform. Christ. Eccles.*

In gevolge van welcke last en commissie, eenige Remonstrantsche Predikanten, nevens andere, welke oock als mede-Gedeputeerden daer tegenwoordigh waren, van de Synodus voor haer geciteert en gedaghvaert zyn, om haer gevoelen te uytten over de voortschreve vyf Articulen; als oock om hare confideratien omtrent de Geloofs-poincten, begrepen in den Catechismus, ende Confessie, schriftelijck over te leveren; op dat de voortschreve Synodus met volkomen kennis van saecken, van alles in Godts vrees moghte oordeelen. *Synod. Nation. Dord. 1618, & 1619. Sess. 5.*

De voorsz Remonstranten aldus geciteert, en ghecompareert zynde, alvoorens de versoghte openinge en overleveringe te doen, gaven een schriftelijck protest in; behelsende onder anderen een declinatoire exceptie, om niet hare Persoonen en gevoelen te stellen ter judicature van die gene, van welke sy al van te vooren by monde en geschrifte waren veroor-

oordeeldt, en die sich van haer reedts hadden geseparceert; om niet alsoo tegen alle natuurlijcke reden en rechten, in eene saecke de selve Persoonen tot Partye en Rechters te hebben; Betuygende alsoo voor al de Wereldt, dat sy het voorz Synodus, of des selfs grooter gedeelte, voor haeren competenten Rechter niet konden erkennen, nochte sich des selfs oordeel onderwerpen: *Synod. Nat. Dord. sess. 27.*

Welcke exceptie by forme van protest aldus geproponeert, en de redenen van dien by de gantsche Synodus, na merite wel naeu zynde gheexamineert en overwogen; Is met eenparigheydt van stemmen, en bysonder der Uyttheemsche Theologanten (die alle haer advis met redenen bevestight, schriftelijck hebben overgeleyert) geoordeelt, dat de voorschreve Synodus niet alleen ten opsicht van de Uyttheemsche, maer oock in het bysonder ten aensien van de Nederlandtsche Gedeputeerden, selfs van die, welcke het ghevoelen en de proceduyren der Remonstranten mondelingh en schriftelijck hadden weder-sproocken, niet voor partydigh, maer voor den wettigen en competenten Rechter der swevende Kerck-geschillen gehouden; en by gevolge de exceptie *incompetentis & suscepti iudicis*, als ongefundeert, gerejecteert moest worden; en dat de voorz Remonstranten derhalven het selve Synodus, als foodanigh souden hebben te erkennen, en sich des selfs judicature te onderwerpen; welcke sententie oock by de aenwesende Heeren Staets-Gedeputeerden is gheconfermeert, en in presentie van de Protestanten ghepronunciert.

Dewyl nu de Heeren Staten Generael al de Acten van 't voorschreve Synodus, en in 't bysonder oock dese proceduyren hebben geapprobeert, en verstaen dat men by al 't gene voorz is, sal persisteren, nochte daer van oyt of oyt afwijken; soo is het selfde gewijsde al de Kercken tot een wet geworden; bysonder den Predikanten, die op het aenvaerden van haer Ampt de Acten *Synod. Nat. Dord. 1618. 1619.* nevens de andere Formulieren van eenigheydt, gewoon en ghenoodtsaeckt zyn te ondertekenen.

Sulcks dat de questie van de partydigheydt of onpartydigheydt van een Synodus in de Nederlandtsche Kercken, of onder eenighe Ledematen van dien, als eens voor al gedecideert zynde, niet meer geventileert magh worden; waerom de Ondergeschrevene oock daer by souden kunnen persisteren; ende den verstandigen Leser wyfen tot de 29 sessie van het *Synod. Nation. Dord.* alwaer de Uyttheemsche Theologanten, het selve ghevoelen, met veel krachtighe redenen, in hare schriftelijcke advisen adstrueren en bevestigen; dan de Ondergeschrevene achten even
wel

wel niet ondienftigh 't felve alhier, na reden en rechten wat nader te deduceren, om te betoonen de rechtmatigheydt van de felve fententie in 't ghemeyn, als oock ten refpecte van de Synodus van Zeelandt in het byfonder.

In gevolge van welcke ghewysde in *Thefi* voor vast-geftelt wort, dat de wettighe Synoden zijn competente Rechters, over de verfcillen in hare onderhoorighe Kercken en Classen voor-ghevalen, niet tegenftaende eenighe of alle de Leden van dien (alvoorens de felve faecken aen haer by forme van appel, als andersints zijn gedevolveert) fich dien-aengaende hadden verklaert, en haer oordeel daer over reets geuyt; welcke stellingh geadftruceert wort, Eerst uyt kracht van de nootfakelijckheydt *tam juris quam facti*: Ten tweede, uyt het algemeyne interefft dat al de Kercken onder malkanderen hebben als Leden van een lichaem: Ten derden, uyt de algemeyne practijcq van alle tyden, en in alle Kercken gebruyckelijck.

Het is nootfackelijck *de jure*; dewijl de reden en de plicht van fchuldige onderdanigheyt ons leert, dat men den hoogften Rechter niet en kan of magh fufpecteren, fchoon het was in fijn eygen faeck, in welke hy oock nae fijn wel-ghevallen als Rechter mach oordeelen; alfoe hem fulcx niemant kan difputeren, *Merul. prax. 10. Lib. 4. Cap. 4. No. 9.* Gelijck oock niemant de Collegien van hooge, hoe wel geen Souveraine Rechters mach declineren uyt fufpitie van gunft of ongunft, *Groenew. de ll. abrog. ad l. 16 C. de Indic. Christin. vol: 2 decis. 148 No. 15 Damh. Prax. civ. cap. 125 No. 9, &c.* En ingevalle eenige Heeren wierden gefufpecteert, foo soude het oordeel daer van ftaien aen het felve Collegie; ende de felye al fchuldigh zijnde bevonden, soude het gantsche Collegie daerom niet fufpect of incompetent maken, *Christin. vol. 5. decis: 181 in fin. Damhoud. Prax. civ. cap. 126 No. 19.* Soo mogen onder ons de Hoven van Juftitie niet ge-excufeert worden, om dat fy ordinaris jurifdictie hebben; als oock om dat het de achtbaerheyt van die hooge Collegien soude te nae gaen, dat private Perfoonen de deucht ende trouwe van de felve fouden bedifputeren, 't geen van geheele Collegien oock niet te praefumeren is. *Merul. Prax. civ. Tit. 40 Cap. 4. No. 1, 2.*

En om van de Politie tot de Kerck te komen; het is kennelijck, dat het opper-befcier van de Kercken van elcke Provincie eygentlijk toekomt aen de Synodus, uyt de onderhoorige Kercken en Classen, wettelijck, en met authorifatie van de Oyerheydt by een gheroepen; die dan *ex potestate sua jurisdictionis vel quasi*, de faecken van den Gods-dienft in den haren beftelt; de Kerckelijcke gefchillen door interceffie byleghet,

of door haer autoriteyt decideert.

Behoudens, dat oock wel in cas van groote nootfaeckelijckheydt een Nationaie Synodus *publica autoritate* wort beroepen; dat nochtans geen particuliere Persoonen of Kercken vry staet den Staet of het Synodus te vergen, immers niet tot soo verre, dat sy haer (in cas van weygering) de judicature van het voorschreve Provinciale Synodus, als van een suspecten en incompetenten Rechter souden vermogen te ontrecken: maer in tegendeel, om sich in sulcken geval de jurisdictie van het voorsz Synodus gewilligh te onderwerpen.

Sed prater hanc necessitatem Juris etiam est alia necessitas facti; alsoo dat het in desen niet anders kan zijn, of ten minsten eenige Leden van het Synodus moeten haer oordeel van te voeren, 't zy veel of weynich hebben geopenbaert.

Want dewijle de differenten in sulcken geval hoogh gerefen zijn (eer komen sy doch ordinair, en bysonder in Zeelandt, aen de Synodus niet) ende dat de selve gaen over fundamentele poincten van de Leere, of ordre der Kercke; (*nam in causa modica iudex ut suspectus recusari non debet.*) Soo kan het niet anders zijn, of de voornaemste ende yverighste Leeraers hebben sich door Brieven ofte Boecken te schryven, met advis en oordeel te geven, voor of tegen, al verklaert, eer de faecke aen het Synodus komt.

Want alster in een of meer Gemeynen eenige onlusten, 't zy tusschen Persoonen of over het stuck van leere ontsaen, soo lyd het dickmael al langh, eer die in de Kercken-raedt gebracht, of getermineert worden; Beyde Partyen soecken ondertusschen heul by de naebuyrige Predikanten en Kercken, verfoeckende haer raedt ende advis, spreecken en schryven daer over aen hare Vrienden en Bekenden.

Daer op bieden dan sommige hare intercessie aen, om de faeck by te leggen; Geene daer en tegen oordeelen dat die van soo schadelijcken ghevolgh is, dat de Kerckelijcke censure daer over geoeffent moet worden.

Andere zijn van gevoelen, datter *periculum in mora* is, en de faeck aen het Classis behoort te werden gebracht.

Daer gekomen zijnde, gaet het even soo; d'eene Classis schrijft aen de andere over den toestand der faecke, *Rogando, consulendo, hortando, dolendo*, ende dat gaet soo over ende weder; tot dat de differenten, oock daer niet konnende werden bygeleydt, aen de Synodus, 't zy Provinciael of Nationael komen te devolveren.

Soo plaght het in Kerckelijcke onlusten ende verschillen altijd te gaen;

jae noch hooger; by soo verre dese qualen niet alleen eenigh Lidt, maer het geheele Lighaem bevangen hadden, daer af ons Vaderland het smerelijck gevoelen meer als eens gehad heeft.

En hoe kan men sich de saecken oock anders verbeelden? Men moeste een andere Wereldt, een andere Kerck, en in beyde andere Menschen bedencken, eer men een andere dispositie van gemoederen, ende ordre van procederen soude vinden; gelijk'er oock geen Exempelen van Kerkberoerten geweest zijn, daer het anders is toe gegaen.

Indien nu alle die Kercken ende Classen, welke in de voorschreve geschillen zijn ghemengt geweest, ende haer selven dien-aengaende met woorden of wercken hebben verklaert, voor partydigh moeten werden ghehouden, tot soo verre, dat als die aen de Classis ofte Synodus moghten komen, sy over de selve niet souden konnen oordeelen; Soo en souden geen Kercken bequaem zijn, haer selven te redden, of te rechten; maer altijd daer toe Uythemsche Predikanten (die dikmael van alles onkundigh zijn) moeten roepen, ende alsoo de vryheydt en autoriteyt van haer eygen Kerck wegh geven. *Cum tamen sicut de fide, ita etiam de ordine & regimine Ecclesia, ipsa iudicat Ecclesia*; alsoo sy in dien allen gheen andere Rechter en kent, als haer eygen selven.

Behalven de voorverhaelde nootsaekelijckheydt, komt doch het algemeyne interest van de respectieve Kercken ende Classen; foodanich dat de Kerck (gelijk oock de Borgerlijcke Regeeringe) bequamelijck kan vergeleucken worden by een Lichaem; bestaende uyt soo veel essentiele Leden, die alle nevens haer bysonder, oock een gemeyn interest hebben.

Soo haest nu een van de Leden, eenich gebreck ofte letsel heeft, soo zijn de andere, ende wel bysonder de naeste daer gevoeligh van, en vinden haer verplicht, om met een kleyn versuym van haer ordinaris werk, het gebreck van het andere Lidt te hulp te komen; op dat het quaet soo nae by zijnde, oock tot haer niet over en quame.

Soo heeft oock elke Kerck ende Classis wel haer bysonder interest, welckers forge haer voor al is aenbevoelen; Maer de Christelijcke gemeenschap eyscht dan noch, dat sy haere naest bestaende Leden, die in last ende lyden zijn, sullen te hulpe komen, tot voorkominge van eygen schade, ende behoudenis van het gantsche Lichaem der Kercke, gaende die twee onafscheydelyck t'samen gepaert.

Soo draecht men oock wel de meeste forgh voor sich selven, terwyle men besigh is met de brandt van sijn Buyrmans Huys ('t zy hem lief ofte

leet) te helpen blussen, om niet by versuym van dien, sijn eygen Huys, jae een gantsche Straet ofte Stadt in vlamme te sien staen, volghens het Veersken

Sam tuares agitur, paries cum proximus ardet.

Bysonder moet men hier toetsien, om het quaet in sijn eersten oorsponk tegen te gaen; ende de misdracht van ketterye ende scheuring (de vrugtbærste ende besmettelickste quael van alle *nam vires acquirit eundo*) in haer geboorte te sinooren, volghens den gemeynen Regul, *Principis obsta*. Behoudens nochtans in alles de behoorlijke voorsichtigheydt ende bescheydenheydt.

Het isser dan soo verre van daen, dat de Naebuylighe Kercken ende Classen daerom van partydigheydt, præcipitantie ofte moeyalligheydt souden mogen beschuldicht werden; dat sy eerder van liefdeloosheydt, ontrouwe, luyheydt, ongevoeligheydt, &c. te veroordeelen zijn, soo sy met goede, of mogelijk met bedroefde oogen alleen de mishandelindelinghen ende smerten harer Mede-Leden ledigh stonden te aenschouwen, ende eerst, als het te laet was, de handt ter hulpe uyt te steken.

Ende als nu, niet tegenstaende de aengewende devoiren van de bysondere ende naebestaende Leden, het quaet soo quam aen te groeyen, dat het geheele Lighaem daer mede ghemoeyt moeste worden, om met gemeyner handt daer in te voorsien, souden dan die Leden welcke haeren yver ende arbeydt in dien deelen tot het gemeyne best, al van te voren hadden betoont, in het volgende moeten gesuspecteert worden; te meer, als sulcks van het quaed-aerdige Lidt maer wierdt ingebracht, dat mogelijk sijn zeer niet wil aengeræckt hebben, ende welckers grootste gebrek ook daer in bestaet, dat het niet genesen wil worden, en daer om niemant nooder siet als den Heel-Meester?

Dog het staet niet aen het oordeel van het swacke en siecke Lidt; maer aen het gantsche Lichaem, of des selfs meerder deel, wat in sulcken geval te doen staet.

De exceptie van partydigheydt komt dan hier niet te pas; die wel het Lighaem tegen een Lidt, maer geen Lidt tegen een Lichaem, of des selfs grooter deel kan maecken: En in ghevalle het selve Lidt by die exceptie nochtans blyft persisteren, en daer tegen protesteert, soo maeckt het sijn teghen de andere Leden, formele parthye, seght selfs de Kercke hare gemeynschap op, en sondersich van het Lichaem af, met welcke het soo langh vereenight is geweest; en in gheval van submissie, vereenight hadt konnen blyven; indien het niet eyndelingh om syne halstarrige obstinaetheydt, en uyt onvermydelijcke noodtsaekelijckheydt;

als

als een schadelijk en onnut Lidt moest afgeset worden, om de rest van het Lichaem te behouden, zynde dit de uytterste remedie; volghens het seggen van den Poëet Ovid. *Lib. 1. Metam.*

Cuncta prius tentanda; sed immedicabile vulnus

Ense recidendum, ne pars sincera trabatur:

't Geen oock by de uytheemsche Theologanten, maer insonderheydt by die van Geneve, seer wel wordt aengemerckt; gelijk sy oock alle verklaren, dat dese manier en styl van procederen van alle tyden, en in alle Kercken is ghebruyckt gheweest; sulcx dat die gene, welke al van te vooren de schadelijcke gevoelens, en quade proceduren van sommighe, mondelingh en schriftelijck hadden tegen gesproocken, de selve oock in de wettige Concilien en Synoden als Rechters hebben veroordeelt; brengende daer toe oock verscheyde exempulen in den haren voorghevalen, in welke de Kerckelijcke verschillen, en onlusten aldus zyn gheternieert tot behoudenisse van de waerheydt en eenigheydt des geloofs; gelijk sulcks in hare geraisonneerde Advisen te lesen is, *Synd. Nat. Dord. 1618. 1619. sess. 29.*

En secker indien dese exceptie van partydigheydt soo lichtelijck soude werden geadmitteert, soo was het met Staet en Kerck omgekomen, en moght de waerheydt, ordie ende gerechtigheydt wel van de aerde verhuysen, en souden alle trouwe Rechters (die als Stadhouders Gods en Christi op aerden sijn plaetse bekleeden, ende met solemnelen Eede hare persoonen ende proceduyren, de Vierschaer van den oppersten Rechter hebben onderworpen. *L. 14. C. de Jud.*) uytgescholden worden voor Uytvoorders van eygen passie en wraeksucht, gelijk oock de meeste misdadigen en ketters, die voor Wereldlijcken of Kerckelijcken Vierschaer oyt of oyt veroordeeldt zyn gheweest, hare Rechters voor geweldenaren ende wrackgierige Menschen plachten uyt te krijten, om dat sy volgens haer Ampt en Plicht de schadelijcke en schandelijcke fouten ende feyten der schuldighe ghenoodtsaect zyn geweest te straffen. *L. 22. C. de Pen.*

Moghten nu de Gedaeghdens, ofte Verwefene haer weyligh met die uytvlucht behelpen: reden genoeg om hare Rechters altyt verdacht te maken, en van personele partydigheydt te beschuldigen, en alsoo alle verdere ondersoek en straffe te ontgaen: zynde dit het rechte middel om factien en oproer in den Staet, en kettery en scheuringh in de Kerck op te rechten.

Uyt alle 't welke dan blijkt de ongefundeertheyt en hatelickheydt van de exceptie *incompetentis & suspecti judicis*; quansuys om 't uytten van sijn oordeel; als oock 't voorgeven, van dat niemandt Rechter kan zyn in sijn

eygen sake, en dat sulcks *in foro civili* altoos soo gepractiseert wordt; want men dogh wel onderscheydt moet maecken tusschen een Collegie van eygentlijke Rechters, en van Kerckelijke, ja oock Politicque Vergaderingen.

Het Rechters Ampt is een gedeelte van de Regeringe van Kerck ofte Staet, 't welck in de Politie, om de veelvoudige Staets-affairen, dickmael van den anderen is afgescheyden; maer in de Kerck als niet wel separabel zynde, te samen gevoeght; *Adeo ut Synodi & Cœtus Ecclesiastici habeant quasi potestatem jurisdictionis & judicandi*, een maght van wetten te maecken, en na wetten te oordeelen.

In de Personen van eyghentlijke Rechters, is het waer, dat sy geen Rechters kunnen zyn in haer eyghen saeck *per l. 10. ff. de jurisd.* Noch oock niet in sulcke saecken, in welke haer eenighe aenleydinghe mocht werden gegeven, om niet na de regel van onghckreuckte rechtveerdigheyt, maer na gunst, ongunst of eenige andere insighten te oordeelen, *Merul. prax. civ. lib. 4. Tit. 40. cap. 4. Num. 4. & seq. Carps. proc. jur. Tit. 3. art. 4. Num. 95. 96. &c.* en onder anderen, indien sy uyt eenzydigheyt haer oordeel te voorbarigh hadden geuyt, of haer selven de judicature van seeckere saeck, *ultra, & absque petitione, aut provocacione partium*, aen-ghematight. *Index enim regulariter officium non postulatum imperiri non potest. arg. l. 4. §. 8. ff. de damn. infect. nisi in publicis pisque causis, &c. Godefr. ad d. l. Anton. Barbas. l. 9. cap. 89. axio. 5.* om telfs alle schijn en suspicie van eygen interesten en partydige insighten te ontgaen.

Maer ten opsight van de Leden van Politicque en Kerckelijke Vergaderingen, hebben al dese dingen *proprie loquendo* geen plaets, dewijl sy oock Rechters kunnen en moeten zyn in haer eyghen saeck, als men het woordt *eygen* maer ghesont verstaet, niet voor haer privé maer voor de saeck van hare Principalen, *neemt* van Stadt ofte Kerck, die oock haer eygen ghenaeemt wordt in oppositie van de Gemeyne, *neemt* die van den Staet, of van de Classis of Synodus.

De reden hier van is, om dat sy als essentiele Leden, met den anderen het Lichaem van den Staet of Kerck representeren, en nevens haer eyge, oock de gemeyne saeck moeten bevorderen. Want het interest van de eenen d'andere, is onderlingh wel onderscheyden, maer evenwel noyt afghescheyden; Gelijk twee bysondere Baeckens, die men nochtans moet over een brengen, om het Schip met lijf en goet in behouden Haven te brengen.

Soo dat, gelijk sy volgens eer ende eedt verbonden zyn, het interest van haer Stadt, Kerck ofte Classis in het bysonder waer te nemen; Soo
hcb.

hebben sy oock daer by de generale Instructie, *ut videant ne quidres publicæ aut Ecclesiasticæ detrimenti capiat.*

In ghevolge van welcke Commissie, sy niet moeten of mogen wachten, tot dat de saecken juyft haer van selfs voor komen; *cum sapius in mora periculum sit*, maer zijn Ampts-halven bevoeght, om oock de misbruycken in andere Persoonen ende Plaetsen tegen te gaen, hare Mede-Leden daer toe te induceren, ende aen te setten, ten eynde de selve saecke in hare gemeyne Vergaderinge ghebracht, ende alsoo ghebetert mochten worden.

Tot Exempel: By aldien in dese ofte geene Stadt, de gemeyne Placaten overtreden, of eenighe groote abuysen (welckers redres oock by den Staet stonde) wierden begaen, ende dat de Magistraet dier Stede in gebreecke bleve, sulcks door hare autoriteyt te redresseren, souden dan die andere, ende bysonder de Naebuyrige Steden (oordeelende dat sulcx niet alleen voor die Stadt, maer oock voor den gantschen Staet ten hoogsten schadelijck was, ende oock in den haren aenleydinge tot naevolging mochte geven) niet bevoeght ende verplicht zijn haere Mede-Leden het selve te communiceren; ende t'samen te overlegghen, of het niet dienstigh waer, dat sulcks in de Vergaderinge van de Staten wierdt ingebragt, ende hoedanigh daer inne behoorde te werden ghedisponeert? Ende ingevalle de saeck door dit middel in de voorschreve Vergaderinghe wierdt op het Tapijt gebracht, om met meerderheydt van stemmen gheternineert te werden, soude dan die Stadt, welcke eygentlijck de saeck aengingh, mogen excipieren, dat sulcke Leden en Steden, die haer gevoelen dien-aengaende reets hadden gheuyt, als partydigh souden hebben buyten te staen, ten minsten daer over niet te oordeelen? Immers wort het niet gepractiseert; ende met reden,

Want gelijk de constitutie van het Lighaem mede brengh, dat geen insicht van gunst en Lidt, selfs niet in sijn eygen saeck, suspect maect, soo oock gheen suspicie van ongunst in de saecke van andere, alsoo daer altijds een praesumptie legt, dat het selve Lidt sulcks doet ten beste vanden Staet in 't gemeyn, of van sijn Stadt in het bysonder; Kennende gheen private ende personele partydigheydt daer in eygentlijck plaets hebben, alsoo het selve Lidt in die saeck moet volghen de Instructie syner Principalen.

Is het soo in de Borgerlijcke, hoe veel te meer in de Kerckelijcke Regeringh, in welke de onderlinge gemeynschap en interest van Lichaem en Leden, noch meer plaets heeft?

In gevolge van het welke geen Kerck in de Classis, geen Classis in de Syno-

Sinodus, partydich en suspect gehouden worden, om niet over die Persoonen ende Procedures te oordeelen, over welke sy alwoorens (’t zy uyt eyge bewegingh, of op het aenschryven van anderen) haer sentiment mochten hebben geuyt.

Dan om de saeck in cas subject over te brengen, soo volght uyt het gene voorschreven is, dat (niet tegenstaende eenige of alle de Classen van Zeelandt haer gevoelen over de voorschreve beroepinghe in questie door wederzydtsche Brieven, als andersints moghten, hebben geopenbaert) de Synodus van de selve Provincie, echter competenten Rechter blijft over de voorschreve saecke; en dat het Collegium Qualificatum het selve uyt dien Hoofde als partydigh niet kan of magh suspecteren, als zynde haer ordinairen Opper-Rechter; ’t welck niet alleen plaets heeft ten opsigte van het heele Synodus, maer oock van yeder Classis in het bysonder; alsoo de vier Classen van Zeelandt, zyn essentiele Loden van het Synodale Lichaem; selfs tot soo verre, dat oock de Classis in de Synodus als Rechter sit in hare saeck, die sy tegen een van hare onderhorige Kerken of particuliere Persoonen uytstaende heeft.

Gelijck sulcks gedecideert is, *Synod. Thol. 1638. cap. 1. art. 3.* „Be-
 „langende of eenighe Classen op den *Synodo, Cætu*, of hooger Vergade-
 „ringe in haer eygen saecke, daer over eenige Kerk of particulier Per-
 „soon tegen haer geschil heeft, sal mogen blyven sitten als *Index*, en als
 „Rechter mede stemmen, stellende niet te min andere Gedeputeerden
 „als *actores*, om haer gewesen vonnis te defenderen. Is ghere solveert,
 „dat ja de Gedeputeerden van soodanigen Classe op die hooger Vergade-
 „ringe sullen mogen verschynen als *Judices*, om nevens d’andere Classen
 „te helpen vonnissen over hare saecke; dan of die Classis hare *Actores*
 „derwaerts oock sal mogen senden, is sulcks noch niet gedecideert, dewy-
 „le de stemmen staken.

Soo gaet het oock in *foro civili* in cas van Reauditie ende Revisie; in welke de eerste Rechters met toevoeginge van andere over haer eygen vonnis oordeelen.

’t Welck dan oock een krachtigh argument is in desen; want magh de Classis als Rechter sitten over haer eigen saeck, die by Appel aende Synodus gekomen is; hoe veel te meer is sy daer toe bevoeght over saken in welke sy slechts haer oordeel van ter zyden, & *ex relatu aliorum* heeft geuyt; konnende by beter informatie van haer voorgaende sentiment resillieren.

Meerder nu is by de Classen in desen niet gedaen: jae die van Tholen heeft haer selven dien-aengaende gantschelijck niet ghedecleert; maer d’an-

d'andere twee, als die van *Zuyd-bevelandt* ende *Schouwen*, hebben op het serieus aenhouden van de protesterende Broederen, gheschreven aen de *Classis* van *Walcheren*, en meer andere Personen: *Sed quid tum postea?* daer mede hebben de voorsz *Classen* haer van eenzydigheyt niet verdaght gemaakt, maer alleen gedaen, dat sy uyt Broederlijke buyrschap, ende *Classicale Correspondentie*, ten besten van de gesamentlijke Kercken, als Leden van het selve Lichaem ghehouden waren: oordeelende doen van de saeck foodanigh, als de selve haer wiert voor-gedragen, en na de telle quelle kennis, die sy daer van hadden.

Soo plegen oock *Wereldtlijke Rechters* (welckers Ampt (ghelijck getoont is) nogtans ongelijck veel van de Kerckelijke Regeringh verscheelt) oock wel provisien van *Justitie* te verleenen slechts op het te kennen geven van éene, *atque inaudita parte altera* (sonder dat sy haer daer mede eenighsints party maecken; want de selve provisien deughdelijck en na waerheydt zynde geobtineert, blyven sy in haer kragt, dogh soo de selve *sub en obreptis* zyn verkregen, worden die naderhandt by beter informatie ingetrocken, gelijk oock de selve *Rechters* hare interlocutoire vonnissen *de plano & sine plena causa cognitione* gewesen, na blyck van beter bescheydt ten principale ghewoon en bevoeght zyn te veranderen, *l. 14. ff. de re jud. imo praeses appellari potest in ea causa, in qua ipse consilium & quasi mandatum dedit l. 1. §. 3. quand. appell.*

Alle 't welke dan te meer plaets heeft ten opzicht van de respectieve *Classen*; want soo sy wel zyn geïnformeert geweest, soo hebben sy niet partydigh geoordeelt, maer soo qualijck, het *Coll. Qual. sal in cas d' appel* occasie hebben om de selve *Classis*, of hare *Gedeputeerden* te dis-abuseren, gelijk sy oock verklaren, dat sy in cas van beter onderrichtinge resoluut van sentiment sullen veranderen, te meer alsoo de voorsz *Classen* in desen allen geen eyghen interest hebben ('t welck nogtans oock of sy het hadden, haer *judicature* eghter niet suspecteert; alsoo sy het selve wel mogen hebben, by soo verre het alghemeyne interest van de Kerck niet en prejudicieert) want wat het recht van approbatie belangt; wie van de Leden heeft daer eenigen eygendom aen, om voor het selve als het syne te yveren?

Soo de vrede en de welstandt van de Kercken in het gemeyn, in hare vrye electie gelegen is; de selve reden hebben oock de andere *Gemeynten* om nevens die van *Middelburg* oock voor het interest van haer Kerck in desen te waecken.

Ten aensien van de *Beroepene* kan oock eyghentlijck geen personele partydigheyt gepretexeert worden, alsoo die by na aen niemands van de

de Leden der Classen in persoon bekendt zynde, by ghevolge oock geen bysondere gunst of ongunst in desen plaets kan hebben.

In allenghevalen het Coll: Qual. kan de Synodus van Zeelandt van geen partydigheyt insimuleren, sonder niet met eenen by na al de Kercken van Zeelandt te veroordeelen, want elcke Kerck heeft en geeft haer stem in de Classis, nomineert met meerderheydt van stemmen hare Gedeputeerden tot de Synodus, en geeft aen haer behoorlijcke instructie, soo naeuw bepaelt, als na kennis en gelegentheydt van saecken eenighsints kan geschieden; voor het overige wordt haer gelaft op te volghen de regel van Godts Woordt, en het dictamen van een goetd Gemoot; gelijk sy onder protestatie van dien, en met aenroepinghe van de name Godts tot de verhandelinghe van saecken gewoon zyn te treden.

Hier by komt noch de autoriteyt van den Staet, op wiens last en ordre de Synodus wordt beschreven, die oock door hare Gedeputeerden in de selve Sessie heeft, om het werck niet haer achtbaerheyte te richten, en haer autoriteyt te bekrachtighen, sulcks het geen kleyn vilipendie en is (om niet meer te seggen) soo een aensienelijcke Vergaderinge van partydigheyt te derven verdencken, en by gevolge de Heeren Staten, en Kercken van Zeelandt oock daer van te veroordeelen.

Sulcks (hoe men het oock neemt) het Collegium Qualificatum, is allesints ghehouden de Synodus van Zeelandt voor haren competenten Rechter in desen te erkennen; gelijk het oock de selve niet als met grootte kleynachtinghe van Staet en Kerck, en niet sonder invoeringhe van independentie, om eenige partydigheyt kan suspecteren.

Sefde Vrage.

In allen gevalle als de Heeren Staten van de selve Provincie, (verstaen hebbende de differenten en verschillen hier over tusschen de Classis, en het Collegium Qualificatum respectieve geresen) geoordeelt mochten hebben, dat de afdoeninghe van de voorsz differenten souden behooren gerenvoyeert te worden aen een Synodus; Ende als oock den Heere Stadhouder van de selve Provincie in die qualiteyt, door ernstige ende iterative Brieven den vooriganghe der beroepinghe ende bevestiginghe der beroepene mochte hebben geinterdiceert, ende geordonneert dat alles soude blyven in sijn geheel, tot dat of by de Synodus, of by de Heeren Staten, of den Heere Stadhouder, anders

ders soude zijn gedisponeert; of niet het Collegium Qualificatum in alsulcken geval het oordeel van hoogh-gemelte Heeren Staten, als oock de interdictie van hoogh-ghemelte Heere Stadthouder, in allen deelen behoorden te respecteren, te gehoorsamen, ende dien-volgende den voortgangh der bevestinghuyt te stellen tot nader Politijc-que ofte Kerckelijcke Ordre van hooger handt; dan of het selve Collegium Qualificatum, tegen de algemeyne ende bysondere Kercken-orderinge van Zeelandt ende de andere Provincien; tegen de constante practijc ende gewoonte, van over tachtigh jaren in de Kercken van Zeelandt gebruyckelijck; tegen het protest van de meeste Predikanten, sommige Ouderlingen ende Diaconen, ende in weerwil van een goet deel der Gemeynthe; teghen d'expresse improbatie van het eene, ende het ghevoelen van de drie andere Classen van Zeelandt; tegen het oordeel van de hoogh-gemelte Heeren Staten, ende tegen de precise en meer-mael gedane interdictie van den hoogh-gemelten Heere Stadthouder; nochtans bevoeght is, op approbatie van de Magistraet der selver Stede, met de bevestingh de facto voort te gaen?

Belangende de *Sesde Vrage*, oordeelen d'Ondergeschrevene (onder correctie) dat, die haer selven ter eerster opsight ghenoeghsaem beantwoordt, alsoo in het voorgaende overvloedigh bewesen zynde, dat de Classis het recht heeft van approbatie ende improbatie; dat onder anderen oock het protest, ende den onwille van een groot ende goet gedeelte van de Kercken-raedt ende Gemeynthe, een suffisante reden van improbatie is; dat in allen gevalle de Synodus van Zeelandt, als den ordinairen competenten Rechter in cas van contradictie, het een ende het andere konde ende moeste decideren, ende dat de selve in desen van partydigheyt geensints konde werden gesulpecteert; Ende derhalven voor het Collegium Qualificatum in cas subject niet anders te doen stont, als sich te submitteren onder het Classis, ofte appelleren aen een Synodus; het welck (ghelijck d'Ondergeschrevene bericht zyn) niet zynde geschier, en beyde parthyen yder om syne proceduren te rechtvaerdigen, sich eerst by Missive, ende naderhandt door Gedeputeerden gheaddressieert hebbende aen *Syne Hoogheydt den Heere Prince van Orange*, als Stadhouder van de selve Provincie; die dan na sijn hooge wijsheydt ende gewoone voor-

sichtigheydt daer omtrent niet willende disponeren dan met volkomen kennis van saecken ; Ordonnerende daerom dat alles soude blyven in sijn geheel , tot dat , na ontfangen bericht , van de omstandigheyt der saecke volkomentlick soude zyn geïnformeert ; welcke interdictie naderhandt by verscheyden Missiven in ernstige termen zynde vernieuwt , terwyl de Heeren Staten van de selve Provincie , na hare ghewoone Godvrugtigheydt oock geoordeelt hadden , dat de differenten tusschen de Classis en het Collegium Qualificatum respectie geresen , behoorden gerenvoyeert te werden aen een Synodus , om Kerckelijcke saecken , Kerckelijck te doen verhandelen ; Dat derhalven het Collegium Qualificatum in alle manieren d'interdictie van den hoogh-gemelten Heere Stadhouder , ende het oordeel van de hoogh-ghemelte Heeren Staten , in alle manieren behooren te respecteren , ende met de verdere proceduyren te supersederen , tot nader Politique of Kerckelijcke ordre , *pendente anim lite aut dilatione nihil est innovandum.*

Sulcks dat het Collegium Qualificatum met de bevestingh niet heeft konnen voortgaen , sonder daer mede merckelijcke en punctuele indragten te doen , in het indisputabel Kerckelijcke recht der Classen en Synoden ; nochte oock niet sonder veraghtingh van het goed ende Godvruchtigh oordeel van hoogh-gemelte Heeren Staten , die gantsch geene veranderinge hebben willen maecken in de algemeyne ende bysondere Kercken-ordeningen van hare Provincie , door welcke de respectie Kercken (meer als die van eenighe andere Provincien) tachtigh jaren langh zyn geconserveert geworden by haren ghewenschten vrede ende welstandt ; Besonderlick heeft dese bevestingh niet konnen geschieden sonder notoire Attentaten te begaen tegens de precise ende meermaels gedane interdictie van *Syne Hoogheydt* , als Stadhouder van de selve Provincie , die naer het exempel van alle vrome Vorsten (*quibus non minor Ecclesia quam Reipublica cura esse debet ; hanc regendo , illam tuendo , propagando , pacem colendo , ejusque dissidia auctoritate sua componendo lib. 1. C. Tit. 1, 2, 3, 4. &c.*) ende bysonder van sijne Doorluchtige Voor-Ouderen , hooghloffelijcker memorie (waer van Landt en Kerck de heyllame vruchten als noch genieten) syne forge heeft willen besteden , om de Religie by hare oude suverheydt , de Kercke by hare voorige vrede ende vryheydt te bewaren ; ende dat alles met soo grooten moderatie en omsichtigheydt , om niet de Kercken *pro auctoritate* yets te over-dringen , of door praecipitantie de een ofte d'andere in hare Voor-rechten te praëjudicieren : te meer dewyle hoogh-ghemelte *Syne Hoogheydt* , by des selfs Missiven *eo casu* niet yetwes ordonneerde te doen , maer alleen voor een tydt uyt te stellen (*potior enim*

enim prohibentis quam jubentis causa arg. l. 28. comm. divid.) het geen volghens alle Kerckelijcke ende Borgerlijcke ordre, ende het oordeel van hoogh-gemelte Heeren Staten oock niet moghte geschieden, voor nader ondersoeck van saecken.

Soo dat door de difobedientie van de voorsz interdictione (behalven de Kleynachtigh van *Syne Hoogheyds Persoon*, en Stadhouderlijcke Ampt, ende verfmadinge van des selfs Godvruchtigen yver voor het interest der Kercke) de banden van alle Borgerlijcke en Kerckelijcke ordre en onderhoorigheydt worden los gemaect.

Want *propria autoritate* sijn selven te rechten, selfs in een goede saeck. is enckel gheweldt, *per l. 13. ff. quod met. caus.* tot soo verre, dat die sijn onderwint eenigh, jae selfs sijn eygen goet, van andere feytelick af te halen, den eygendom of de waerde van dien verbeurt, *l. 7. l. 8. ff. de vi. priv. l. 7. C. unde vi. ne inde injuriarum nascatur occasio, unde jura nascuntur l. 6. C. unde vi.*

Konnende in desen, dat meer is, de bevestingh niet gheschieden, als tegen d'expressie improbatie des Classis, teghen het oordeel van hoogh-gemelte Heeren Staten, en tegen d'ernstige interdictione van hoogh-gedachte *Syne Hoogheydt*; zynde alle het selve van een schadelijck gevolg, bysonder als het geschiedt van aensienelijke Persoonen ende Collegien; *quorum facta exempla sunt*; waerom oock Souveraine Princen (anders het Borgerlijcke Recht ontwassen, *l. 31. ff. de legib.*) nochtans haer na het selve richten, *Inst. §. ult. quib. mod. test. l. 3. C. de testam.* om hare Onderdanen des te beter tot de schuldige plicht van gehoorzaamheydt te brengen, *secundum illud.*

In commune jubes si quid, censese tenendum primus jura sibi, &c.

nochte en kan de approbatie van de Magistraet, de proceduyren der bevestingh niet justificeren, *nam praterquam quod auctoritate propria (ut jam dictum) nemo sibi jus dicere possit*; Soo soude daer en teghen in sulcken geval de Magistraet verplicht zyn, soodanige bevestingh *de facto* te verhinderen, *quia quod alium facientem prohibere ex officio necesse habuit, id ipse committere non debuit. l. 15. ff. si serv. vind.*

Dan voor soo verre men tot verchooningh van dit alles soude willen seggen, dat de bevestingh in voegen voorsz geschiet konde zyn *ex summa necessitate, quae legem non habet*, en tot voorkominge van beroerte, bloetstortingh ende andere onheylen, die by verder uytstel der bevestingh te vreesen waren.

Dient gelet: alsoo men met diergelijcke uytvlucht, oock de onwettelijckste proceduren soude kunnen excuseren, en altydt met een pretense

nootsaeckelckheyd voor den dagh komen, soo staet in sulcken geval wel te examineren, of het voorz gevaer of ingebeelt, ofte waerachtigh is geweest.

By aldien de voorz vreesse van gevaer ingebeelt moghte zyn, soo kan de selve oock niets doen ter verschooningh: *Nam vani timoris justa excusatio non est. l. 184. ff. de R. I. nec ad sui excusationem quis allegere potest nimiam suam credulitatem arg. l. unie. §. 2. ff. de eo per quem fact.* alsoo men tot het verrichten van sulcke wightige affaires niet moet komen, dan met volkomen en sekere kennis van saecken, *l. 76. ff. de R. I.* nochte sich in diergelijke gelegentheyd niet vergapen aen het rasen en roepen van 't gepeupel, *l. 12. §. 1. C. de pœn. adeo ut etiam hoc casu, dolo carere non possit, qui imperio Magistratus non paruit l. 199. ff. de R. I.*

Doch in ghevalle het selve ghevaer seeckerlick stonde te verwaghten: soo komt in consideratie, of men niet selve oorfaeck ende acnleydingh daer toe heeft gegeven, 't welck dan niet alleen niets doet ter verlichtinge: *Nam necessitas voluntaria non excusat. l. 26. in fin. ff. ex quib. caus. maj. & facere quis posse videtur, quod dolo fecit, quo minus possit, nec enim equum est dolum suum quemquam revelare, l. 63. §. 7. ff. pro soc.* maer veel meer ter verswaringe: waerom oock alle de onheylen, die daer uyt moghten voorkomen, op reeckeningh van den Autheur moeten gheset worden: *Nam qui occasionem damni praestat, ipse fecisse videtur, l. 30. §. 3. ff. ad L. aqu. l. & sibi imputet, qui se & sua in necessitatem duxit, aut periculum l. 2. §. 8. ff. si quis caut.*

En schoon men al geen occasie daer toe moght hebben ghegeven, soo staet te letten, of men het selve oock niet hadt kunnen voorkomen ende verhinderen. *Nam culpa non vacat, qui cum prohibere posset, non prohibuit. l. 3. l. 4. de noxal. act. imo qui non vetat peccare, cum possit, jubet. Senec. in Troad. l. 121. ff. de R. I.*

In allen gevalle, moest men sich adresseren aen den Staet of den Stadthouder, met Remonstrantie van de presente noodt, ende de droevige onheylen, die by langer uytstel 't gemeen stonden over te komen; met verfoeck van gedispensert te mogen worden van de gedane interdctie, of dat den Souverain door sijn macht en autoriteyt daer in wilde voorzien; 't welck toeghestaen zynde, blijft men buyten schade, immers buyten schult. *Ejus enim nulla culpa est, cui parere necesse sit. l. 196. ff. de R. I.*

Boven dit alles, isler het gemeyne best geweldigh veel aengelegen, dat niet sulcke geweldenarye, in Staet of Kercke de overhandt krygen; want geen Rechten en Wetten, hoe nut oock, en billick bleven ongeschonden, geen Perfoonen ('t zy Borgerlijck of Kerckelijck) hoe aensienlijck of etelijck, ongemoeyt, en niemant sijns lijfs of lyner besittinghen seecker

qua enim cura aut custodia eo casu quis consequi posset, ne quis sibi damno aut injuria afficiat l. 19. ff. commo: l. 41. ff. locat: Metter haest raecte de ordre in Politien en Kerck 't onderste boven; d'Eendraght verbroocken, en de gantsche Regeringh in Duygen; want als sulcke Geweld-hebbers de lucht maer wegh hebben, dat sy haer Overheden met dreygen kunnen dwingen, soo weten sy alles te krygen, *cum tamen malitiae suae commodum reportare nemo debeat.*

Hierom oordeelen alle Staetkundige, dat men de boosheydt van sulcke Dwinghlanden niet moet involgen, maer met alle maght tegen staen en tot exempel van andere straffen, *nam nefandorum hominum arrogantia ac malitia omnibus modis opprimi debet; & exemplo gravia quae sunt, tolerari non debent.*

't Waeren onverantwoordelijcke lasteringe, sulken boosaerdigheydt te willen toefchryven, aen eenige Gemeynthe of Borgery, en insonderheydt aen sulcke, de welke beroemt sijn van hare groote Godts-dienstigheydt en goet-aerdigheydt, dat sy (liever als op de ordre van de Heeren Staten, en den Heere Sadthouder, met bevestingh van een verkoren Predikant eenige weecken te supercederen, *neque enim magnum damnus est in mora modici temporis l. 21. ff. de judic.*) tot dat by de Synodus over de wettelijckheydt van de selve verkiesing mogte zyn geoordeelt) haer niet ontsien souden Stadt en Kerck te beroeren, ja te vergieten het onschuldigh Bloedt van hare mede-Broederen. die sigh tegen de selve verkiesingh en bevestingh mochten hebben geopposeert; en alsoo in 't gesicht harer Overheden en Predikanten, Autheurs en Acteurs zyn van soo een bloedigh, en schrickelijck schouwspel.

Maer gelijk dit aen de eene zyde gantsch lasterlijk soude zyn, te seggen, soo is het aen de andere zyde oock niet te bedencken wat vrees van ghevaer datter overigh is, als een gantsche Magistraet en Kercken-raedt, geassisteert met de geheele Borgerye en Gemeynthe verklaert een afkeer te hebben van sulcke geweldenaryen, en daer en teghen protesteert van diergelijcke feytelijckheden met alle maght te willen verbinderen; alsoo het schuijm en uytshot van Stadt en Kerck sigh aen de Persoonen harer Predikanten soo veel niet laet ghelegen zyn; In allen gevalle is de gantsche Borgery machtigh ghenoech om sulcx voor te komen; ten ware men wilde seggen, dat sommige vervoert door al te grooten drift en yver dese pretense vrese van gevaer tot een pretext souden kunnen ghebruycken, om door dat middel de voorsz bevestigingh *de facto* voort te setten; waer toe dienen konde de publijcke professie van de mogelijckheydt sulcker onheylen, met bygevoegde protestatie van onmacht, om de selve te verhinderen, 't geen men anders noyt gewoon is te doen.

Sevende Vrage.

Of het beroep in voegen voorsz geschiet, en de bevestigingh daer op gevolght zijnde, niet verstaen moeten werden ipso jure nul, en van geener waerden te zijn.

Op de *Sevende Vrage*, seggen de Ondergeschrevene (*salvo aliorum judicio*) dat in gevolge van't gene voorsz is, een geimprobeerde verkiefingh, en de daer op gevolgte proceduren van beroepinge en bevestigingh, zyn nul, onwettigh en krachteloos, tot soo verre, dat of schoon op de materie, dat is, de Persoon der beroepene niet te seggen mocht vallen, de selve verkiefinge echter sijn Leden en behoorlijcke forme niet heeft, en derhalven oock niet voor wettig gehouden kan werden, so lang die van de Classis niet is geapprobeert. *Sic negotium quod cum pupillo gestum est, eri rectum, non aliter tamen ratum est, nisi etiam accedat tutoris auctoritas tit: Inst. & ff. de autt. tut. & in genere ordo, & solemnitates, quando pro forma sunt, si non servantur, vitiant actum, eumque nullum reddunt. Everb. loc. 1. ab ordine §. 6. nam in iis non minor est defectus forma, quam materia Everb. loc. 10. a defectu forma.* Soo gelijk een Huwelijck sonder de behoorlijcke plechtelijckheden van afkunding der geboden, of bevestiging waer te nemen, nul en onwettigh is; Of gelijk een Testament daer de noodige formaliteyten in vergeten zyn, krachteloos is. *l. 1. ff. qui test. faci poss. l. 21. C. de testam. quod presertim obtinet in ordine judicario, qui nullo modo est remittendus arg. l. 4. C. de sent. & interl.*

Waer op dan oock de expresse improbatie des Classis gevolgt zynde, de gantse verkiefing selds daer door is te niet gedaen; welke dan ook niet weder in haer gheheel hersteldt kan worden, *per l. 29. ff. de R. I.* als oock om dat het Collegium Qualificatum van de voorschreve improbatie ende uytspreeck des Classis niet is ghekomen in Appel aen de Synodus, *l. 1. l. 2. C. quand prov. non est nec. l. 3. C. sent. rescind. non poss.* (gelijk in het laetste van de vierde Vrage is aangewesen) sulcks dat de verkiefingh, en al de proceduren die op de selve ghevolght zyn, van geene kracht ofte waerde gehouden moeten worden, min of meer als of die noyt in wesen geweest waren; *Quodenim contra jus aut leges factum est, ipso juris & legis remedio, dissolvitur & infectum redditur, l. 5. C. quand. prov. non est necess.*

Waer by noch komende de interdictie van den Heere Stadthouder van de selve Provincie, soo moeten oock al de proceduren na dato, en in praëjuditie van de selve gedaen, als notoire attentaten *ante omnia* werden gere-

repareert; *Tit. ff. inhil innov. appel.* ende dat niet alleen op verfoeck van parthyen, maer oock door de Persoon ende plicht van den Rechter selts, *Dn. Mev. pag. 2. decis. 221.* Schoon dat de attentaten begaen waren uyt noodt, vrees ende gevaer van merckelijcke schade, *Neostad. decis. 54 non enim solus partium favor requirit attentatorum revocandorum necessitatem, sed publica quoque utilitas, & Spreta iudicis auctoritas quam vindicari & publice & ipsius iudicis interest fab. ad Cod. Lib. 1. Tit. 10 defm: 1 per l. 176 ff. de R. J. & l. 13 ff. quod met. caus:* Want die tegen een gedane interdictie yets atenteert, doet sijn parthye te kort, en vilipendeert te gelijk het Recht ende den Rechter, Souverain of Stadthouder, *id Fab. Lib. 1 Tit. 10 defm: 2 No. 4.* welckers speciale beveele men alsoo weynigh magh overtreden, als de gemeyne Wetten: *Nam qui vetante Pratore fecit, adversus editum fecisse proprie dicitur l. 102 ff. de R. I. Praesertim quando geminatio mandati ostendit entiam mandantis voluntatem.*

Eyndelingh, dewijl het Collegium Qualificatum selfs verklaert de voorz bevestigingh niet ghedaen te hebben uyt haer eygen selven, maer als gedrongen aen de eenē zyde door het algemeyn en onwederstandelick verfoeck van de gantsche Borgery ende Gemeynte, ende aen de andere zyde door de vrees ende het gevaer van beroerte, bloedstortingē, &c. ende uyt desen Hoofde de gedane bevestigingh meynt te kunnen justificeren, soo moet de selve in teghendeel om die eygen reden naer Rechten verstaen worden, nulliter ende onwettigh te zyn gheschiedt; ghelijck dat oock in andere gevallen plaets heeft, 't zy dat de selve saecken quaet zyn in haer selven, of quaet worden om de manier van doen, als streckende tot een quade consequentie; hierom magh men niet alleen op het verfoeck des volcks, een schuldigen vry spreekē, ofte een onschuldighen verdoemen. *per l. 12. §. 1. C. de pen.* (gelijck dat oock de misflagh van Pilatus is geweest, in 't vrylaten van Barnabas, ende veroordeelen van Christus) maer moghten oock de Romeynen op de toejuchinge ende verfoeck van het volck hare Slaven niet vry laten: en sulcks geschiet zynde was het nul, daer het nochtans in sijn selfs een geoorlofde saeck is. *l. 17. ff. qui. & à quib: manum: l. 3. C. qui manum: non possi.*

Van ghelijcken zyn oock alle handelingen nul, die uyt oorfaeck van vrees ofte geweldt ghedaen zyn, schoon de voorschreve saecken in haer selven goet ende billick zyn, dat na Rechten maer al te kennelijck is, *per l. 116 ff. d. R. I. tit. ff. quod. met. caus.,* ende naer de reden om het ghevaerlijck ghevolgh noodtsaeckelijck is.

Want

64 *Consideratien over verscheydene Vragen en Gevallen, &c.*

Want door dit middel van ernstighe versoecken, of hooghe dreygementen, souden de Borgery ende Gemeynthe van hare Magistraten alles kunnen krygen wat sy begeerden; gelijk oock de subalterne Collegien haer met dit voorwensel vande bevelen der hooger Vergaderingen altydt souden kunnen dispenseren. Sulcks hoe men't oock neemt, allesints blijkt de onwettelijckheydt en nulliteyt van foodanigen verkiefinge, ende de daer op gevolchde bevestinge.

Dese bovenstaende Consideratien by de Ondergeschrevene ge-examineert, ende geresumeert zynde, is bevonden de selve conform de Kercken-ordre en ghewoonte van Zeelandt, na reden en rechten wel te zyn gededucert.

Was onderteckent,

A. van Swaenswijck, W. v. Schuylenburgh.
Jacob Surendonck, Jan Pijll.